

NIHILIȘTII

SAU

ASASINATUL

LUI

ALEXANDRU II

ȚARUL ȚUTULOR RUSIELOR

Dupe F. VENOSTA

de

EUGENIA MARINESCU (ADEMOLLO)

ARTISTĂ.

CRAIOVA.

LIBRARIA S. SANITCA.

1883.

I 11.392

INTRODUȚIUNE.

Țiua de 13 Martie 1881 a imprimat în Istoriã o Ți de mare exemple pentru prinți — Țarul tutulor Rusielor Alexandru II, dupe ce a scãpat în timp de câți-va ani de cincî atentate îngroȚitoare, a cãzut victima unei infiorãtore curse, sãvãrșitã cu mare îndrãsnealã, Țiua mare într'una din stradele cele mãi frecventate alle metropolei din Petersburg. Timpul în care libertatea se bucura vëzând cãderea capului vre unui tiran nu mãi existã. Acum ne cuprinde o mișcare de terore vëzând împrejurul nostru tragedii sãngerãnde și sufletul nostru coprins de durere, blestemã pe asasin.

Slobozitorii bombelor din strada miliona, de alungul canalului Catarina, nu pot fără indoeală aspira la onorurile ce din timpul lui Armodiū și a lui Aristogiton până la Agesila Milano și Felice Orsini, se făceau omoritorilor tuturor despoților; dar ei nu trebuesc puși între asasini vulgari. Impăratul Rusi este singurul autocrat între prinții Europei care să cuprindă în sine puterea *temporală* și cea *spirituală*.

Acum câți-va ani erau trei despoți în Europa, cari domneaă mai pre sus de legi; adică: Papa, Sultanul și Țarul. Pontiful din Roma mândru de puterea ce avea, mai căută foc și sânge, nemulțumit fiind numai cu puterea spirituală; Sultanul, fiind și el silit de constituțiunea; singurul autocrat al Rusiilor rămăsese ne schimbător în mijlocul miliónelor sale de sulite.

O țară înconjurată de popore libere nu pôte să rămâe mult timp sub jugul barbarismului. Ignoranța se risipește. Nu există nici o putere omenească care să se pótă opune focului libertăței, nici un sceptru care aruncat sub róta progresului s'î pótă opri cursul. Cine îndrăsnește a turbura acéstă sfântă putere, cu timp trebuie să rămâe strivit, și atunci ignoranța trece, lăsând lumina fericirei.

Ast fel a fost cu Alexandru II, și tot ast-fel va fi cu succesorul său, dacă nu se va pune pe calea însemnată de timpurile progresului.

În imperiul rusesc există chiar astăzi o cruđime, o tiranie care năbușește orî ce manifestațiune a gândirei, care distruge cea mai mică dorință de a lua parte la viețuirea publică. Siberia este populată de cea mai inteli-

gentă și de cea mai nobilă tinerime, și sunt legați cu aceleași lanțuri cu cari sunt legați hoții și asasinii. Este în acele pustietăți o mulțime de copile, răpite din brațele mumelor lor și aruncate să móră în niște închisori îngroșitoare; și crima bărbaților ca și a femeilor nu este alta de cât că au dorit țile mai pucin triste pentru scumpa lor patrie. Polonia întreagă este în Siberia. Dar nu putem să resbunăm prin omorârea regilor (regecidiu) popóreleși să dobândim libertatea; n'avem drept să nimicim pe aproapele nostru. Ne aducem aminte de remușcarea bătrânului Convențional care dupe ce a iscălit sentința de mórte a lui Ludovic XVI, căci știacă mórtea acestui suveran era trebuinciosă pentru libertatea țării sale, se întrebă pe el însuși sdrobotit de durere: „Avém eũ óre dreptul să omor pe un om?“

Inamicul, tiranul, trebuie să fie învins cu arme leale: să mergem dar pe câmpul luptei. De altă parte, nici prin silă, nici prin legea arbitrarității nu se poate însufla popórelor respectul autorității și supunerea legilor. Cine nu vrea să vadă răsărirea sectelor, facă ast-fel ca toate ideile politice să se pótă desfășura la lumina sórelui, ș'atunci sectele vor dispărea ca negura înainte frumósei primăveri.

Gróza împrăștiată de despoți, n'a adus nici o dată vre un folos; din potrivă a înmulțit prin ramuri fórte întinse planta libertății; ca probă acestor cuvinte dăm pe scumpa noastră Romaniă.

În Rusia nu lipsesc jandarmi, comisari de poliție, soldați și generali cari să nu fiă credincioși Țarului și chiar putem dice că tot imperiul este închis într'o mare cazarmă. Cu toate acestea,

exiliul, închisórea, mórtea, nimic n'a putut opri ca Nihilistií, ca și Carbonarií în Italia, să se înmulțească și să devie din ce în ce mai îndrăsneți și mai înfiorători. De la Vestol la Ural și de la Marea Neagră la Oceanul Glacial aú luat așa mari proporțiuni în cât să facă pe noul împărat se înțeleagă că bomba de la 13 Martie 1881, nu va fi cea din urmă, dacă va voi să imiteze pe strămoșul și pe tatăl său. Ce puternică sectă este Nihilismul! Pe când se părea ca în Rusia totul era într'o letargiă profundă și că nihilistií se risipiră umiliți și învinși, izbucni îngroșitórea bombă care a omorât pe Alecsandru II. O mai spunem încă odată, gróza n'a adus nici odată vreun folos! Ce probă mai mare voim de cât faptul din urmă, că orí-ce tiraniă este zadarnică? Aú putut dura nu-

mai dinastiile cari aú legat orí cum
causa lor de aceea a libertăței; dar
cele-lalte aú perit și vor peri tot-d'auna
și de aci înainte.

Sermanul Alexsandru! Putea să fiă iubit, fericit și invidiat, putea să trăească liniștit restul vieței séle, să móră în patul său, înconjurat de scumpa sea familie, și în mijlocul lacrimelor supușilor săi cari s'ar fi gândit la el ca la părintele patriei, dacă îndată ce s'a întors victorios din lupta din urmă ce avu cu Turcia, ar fi adăogat la emancipațiunea țáranilor, ce a săvărșit-o acum câți va aní, Constituțiunea ce de mult timp clasa înaltă, invidiând cele l'alte națiuni din Europa, o dorește. Dar orbit, înșelat, trădat de curtisanií săi, a perit victimă unei mari
conspirațiuni, într'un chip fórte crud
și nedemn de sufletul său blând și

leal. Alexandru ştia că viaţa lui se va sfârşi ast-fel, şi putea foarte uşor să ş'i-o predică vedând faptele ce se întâmpla pe fie-care zi. Prinţesa, pe care el, urmând obiceiul antic al străbunilor o ridică la înălţimea imperiului, lă ruga de multe ori să renunţe la tron, şi să se ducă să caute liniştea bătrâneţii sub frumosul cer al Italiei sau al Provenţei. El însă n'a putut găsi puterea să ş'i părăsească ţara şi să arunce de lângă dânsul acea corónă, ale cărui spine i a fost atât de crude.

Alexandru o mai spunem, nu merita o mörte atât de barbară. Intr'adevăr era un despot, dar nu din instinct, ci de voia lui, ast-fel el a voit şi ast-fel l'a făcut sistema tradiţională pe care atât aristocraţia cât şi funcţionarii cei înalţi au interes a o conserva. Inima lui nu erea rea, a probat acéstă

mai cu seamă cu emancipaţiunea ţeranelor. Avea trebuinţă lângă el de o călăusă sinceră, o inteligenţă desvoltată şi energetică care să 'i fi arătat calea cea bună; dar el nu găsi înprejurul său de cât îndrăsneală şi egoism; şi ast-fel cădu. Dacă ar fi avut nişte buni povăţuitori cât bine ar fi putut face poporului său.

R U S I A.

Rusia, care 'și trage origina dintr'o coloniă de Vareghi sau Romani, *ce au fost* cunoscuți sub numele de *Roși* sau *Ruși*, este cea mai mare împărăție dupe glob, atât în istoria antică cât și în cea modernă. Nu există pe lume nici un alt regat sau imperiu care să conție atâta deosebire de rase, de limbi și de obiceiuri, ca Rusia, în care sunt 112 diferite populațiuni vorbind mai mult de patru-deci limbi și dialecte.

Guvernul rusesc a călcat în picioare tractate, a format un mare număr de oștire și n'a cruțat îngrijiri, osteneți și silințe colosali ca să pôta produce una și aceeași naționalitate; toate acestea le făcea pentru propria sa conservați-

une, dar în loc să facă bine adusă cel mai mare rău, și când creșu că este invingător, vădu desfăcându-se înaintea ochilor săi tristele întâmplări din țiuă de astăzi.

Marele imperiu rusesc care are acum o suprafață de mai mult de 20 milioane kilometre pătrați, n'a avut însă în tot-deauna o ast-fel de întindere. În 1462 avea o suprafață de un singur milion de kilometre pătrați, și cea mai mare parte a Rusielor nu'i aparținea. Pe atunci se cunoștea sub numele de Moscovia, de și prinții săi se trăgeau din Rurik, și ast-fel erau Vareghi sau Ruși, și de și Novogorod, una din metropolele Rușilor dependea până la ore care punct de ei. Kief, leagănul imperiului și cea dintâi Rusiă a slavilor, era puterea Lituanilor, și acea ce Polonesi numea *țeri rusești*

se referea câte o dată la întreaga Mica Rusia cu Rusia Roșie și Rusia Albă, și altă dată se referea numai la Rusia Roșie, sau la Aliția în regatul Galiția, al cărei prinț se numea regele Rusiei.

Europa considera Moscovia ca situată afară din Rusia; dar suveranii aveau mare dorință de a-și întinde brațele asupra tuturilor Rusiilor. Și într'adevăr vedem pe Simion Ioanovici, mort 1352, purtând titlul de marele prinț al tuturilor Rusiilor, adică șeful și părintele deosibiților prinți cari se bucurau de renume. Vedem pe Alexie Mihailovici specificând în titlul său, pe lângă Rusia cea mare, sau Moscovia cu Novogorod, și pe Rusia Albă, și această putere o luasă din anul 1653, adăogând apoi în anul următor și pe Rusia cea mică.

Descoperirea Siberiei, făcută în a-

nul 1580, mărise supra-fața monarhiei Rusești dela unul până la șapte milioane kilometri pătrați, cari se îndoiră în 1689, atunci când se sui pe tron Petru cel Mare, fondatorul imperiului, care de și aū făcut mult pentru Rusia, însă n'a fost mai puțin și tiranul ei.

Mai cu sémă din timpul resbelului Pultavei (1709), monarhia Rusescă s'a mărit ne'ncetat, și acesta în detrimentul tuturilor vecinilor săi, mai cu deosebire a celor din Europa. Ea se compune din trei elemente de o putere neasemănătoare, din trei State distinse: imperiul Rusesc, regatul Poloniei și marele Ducat de Finlandia.

Monarchul Rusiilor, dupe ce s'a mulțumit mult timp cu titlul de mare Prinț, în anul 1547 luă titlul de Țar, sau Czar, luat în împrumut dela Tartari,

împreună cu titlul de dominator (*povelitel*), și în 1721, Petru cel Mare luă titlul de Impărat, mai întâi cea mai mare parte din curți refușău a'î acorda acest titlu, apoi isprăviră prin a'î da consimțimântul lor. Petru se declară în același timp și șeful bisericei Rusești.

S'a vorbit fôrte mult în Europa, mai cu sémă în anii din urmă, de aceea ce se numesce despotism imperial. Și într'adevăr nu ecsistă, în Rusia, altă putere de cât aceea a monarhului, această o probéză în destul cel-lalt titlu ce mai are de *Samoderjez*, adică auto-crat. Țarul este personificațiunea imperiului, și se țice că puterea 'î vine dela Dumnezeu; totul este în el suveran și nimeni nu pôte lua parte și nu se pôte opune autorității sale. „Cu tôte aceste, scrie un anonim, ast-fel de lucruri, ce la prima vedere presintă

o gravitate destul de însemnată, considerând însă bine are multe saũ mai pucine inconveniente dupe ocațiuni, și guvernul singur pôte fi destul acolo unde totul este încă de creat.“

Ereditatea vine în ordinea celui dintâi născut, tot-d'auna în partea bărbatilor până la exterminare, și numai atunci trece în partea femeilor. Acesta s'a hotărât de împăratul Pavel I (1797), și s'a confirmat apoi de succesorii săi. Ereditarul tronului ia titlul de *Cesarevic*. Așa der, monarchia, în Rusia este absolută și ereditară, și suveranul în același timp este capul Statului și al religiunei.

Despărțirile din care se compune imperiul Rusiei aũ armele lor particulare; dar armele anticului principat al Rusiei, deveniră armele tuturilor. Ele represintă acvila romană cu două ca-

pete încoronate, purtând pe piept un scut roșu cu sfântul George care aruncă la pământ pe Uragonul. În scutul cel mare ale armelor imperiului, blasonurile vechelor state suverane înconjură pe acela al Moscovei.

Ignoranța era mare în Rusia. Petru cel mare înțelegea civilizațiunea după cum voia el. Vedeau în ea o putere mai mult decât o condițiune de demnitate morală; astfel în această civilizațiunea a început numai din timpul împărăției Cătărinei II și mai cu seamă din timpul împărăției lui Alexandru și Nicolai care și-au dat multă ostentă pentru a împărtăși lumina și cunoștințele cele mai trebuincioase.

Pentru partea ante-istorică a imperiului Rusesc, căruia Scandinaviilor i-au dat numele, ar trebui să se consulte mai întâi istoria Scitilor, a Sarmatilor

și a Slavilor. De la sosirea Vareghilor, sau Normanilor până în zilele noastre, istoria Rusiei se împarte în cinci mari epoci. Cea dintâi începe de la primele zile ale monarhiei, puțin după jumătatea secolului al nouălea, și se isprăvesce cu luarea orașului de către Mongolii în 1238; a doua cuprinde toată durata stăpânirii poporului Rusesc până la suirea pe tron a lui Ivan al III. Vasilievic cel mândru (*gordii*) anul 1862; a treia să întinde din timpul domniei acestui Prinț care scose cu desăvârșire jugul tartar, până la Petru cel mare; a patra arată mișcările succesorilor lui Petru cel mare, și să isprăvesce evenimentele imperiului de la 1841 înainte. În această din urmă epocă avem paginile cele mai ale războaielor din Crimeea, din Turcia, și răsărirea Nihilismului.

SOCIETĂȚILE SECRETE ȘI REVOLUTIONARE ÎN RUSIA.

Cercetând istoria societăților politice și secrete în Rusia, găsim că scopurile lor la început erau blânde și că numai boba progresivă a întregului organism al Statului a fost cauza care le-a dus la extremitățile la care au ajuns astăzi. Apoi observând atentatele, găsim c'au fost sevărite de nisce indiviți fanatici, cari nu lucrau din ordinul vre-unui partid, până când prin persecuțiunile guvernului, au ajuns la deplorabila stare actuală. Ca și Alexandru II, începu și Alexandru I cu reforme; mai târziu devenind partisanul lui Meternich, oprea prin pedepse severe mișcarea cea mai liberă de el însuși o deșteptase în inimile tuturilor.

Este foarte interesantă descrierea ce ne face Marckenzie Wallace, despre societățile secrete din acele timpuri.

Cea dintâi societate secretă a fost fondată în 1816 sub numele de *societatea salvarea*, compusă mai cu sémă din oficerii gardelor. Scopul său era de a combate pentru binele și pentru prosperitatea comună, de a efectua toate necesitățile pentru bine-faceri, de a mișca toate întreprinderile particulare și care erau de utilitate comună, de a lupta în potriva răului și mai cu sémă în potriva usurpațiunilor birocratiei, a cărei purtare urâtă făcu să se nască cea dintâi societate secretă. În 1818 societatea a fost reorganizată sub numele de *Societatea binelui public*; scopul său era de a ajuta guvernul în toate întreprinderile sale de binefaceri, însă în curând scopul său a luat o

altă direcțiune, de astă dată definitivă, aceea de a obține instituțiunea unei reprezentări populare.

În anul 1819 și 1820 se mări foarte mult numărul asociațiilor; totă tinerimea nobilă a luat parte la această societate, vrând a se arăta instruită și liberală.

De și societatea era secretă și oprită, cu toate aceste nu era o conspirațiune, și o mare parte din asociații n'aveau intențiuni ne legale. Aveau credință în simpatiile liberale ale Țarului, și de multe ori au propus a l'însciița de scopurile și de sentimentele lor, rugându-l a i ajuta.

Pe când cea mai mare parte din ei nu se gândea la proiecte revoluționare și la crime de lez-Maestate, era un cerc de asociați coprinși de alte inspirațiuni, ce se măreau în ei cu cât vedeau că Împăratul îmbrățișea politica lui Meter-

nich. Mulți aveau credință că speranța de a obține concesiuni dela Țarul era o iluziune, și s'au convins că aristocrația trebuia se fiă depărtată dela puterea essecutivă. Unii erau pentru monarhia constituțională; dar această idee n'a găsit nici un eco.

S'a constatat că toate mișcările guvernative, în care puterea supremă este ereditară, trebuie să conducă la despotism, pe când organizarea unei mari constituțiuni, sau republică, asigură libertatea politică și pune în mișcare toate puterile națiunii. Ca document avem istoria anticilor Greci și Romani și a statelor unite din America.

Acastă deosebire de idei a fost cauza că societatea s'a deslănțuit. Elemente mai hotărâtoare au format o nouă societate care ca să 'și arate activitatea și care 'și alese cuvintele președintelui Pestel:

„*Les demi mesures ne valent rien; il faut faire maison nette* (1).“ Prin aceste cuvinte înțelegea Pestel organizarea rebeliunii militare, estermnarea familiei imperiale, formarea unui guvern provisor sub președenția sa, în sfârșit împărțirea imperiului în confederațiuni de provincii semi independente, ca în statele unite din America.

Când muri Alexandru I (1825) și se sui pe tron Nicolae, s'aū încercat a efectua acastă programă; dar a căzut cu desevășire.

În ziua când garnisóna din Petersburg trebuia să depue jurământul de credință Țarului nou ales, câte-va companii refuseră supunere, adunându-se înaintea palatului Senatului. Hôtărărea lor era fôrte statornică, dar

(1) Mésurile fiate pe jumătate nu prețuese nimic; trebuie să reînnoim casa..... *Alexandru II.*

fără un proiect bine definit. Soldații erau gata a se lupta, dar le lipsea șefii. Comanda a fost dată mai multor oficerii, dar nici unul n'a primit'o. Toți comandaū însă nimeni nu se supunea. Toți așteptaū ceva fără să sciă ce, în acest timp a fost aruncată asupra-le miliția ce remăsese credinciosă suveranului, comandată de însuși Țarul Nicolai.

Gubernorul general din Petersburg se duse călare în mijlocul resculaților rugându-i să se întorcă la datoriile lor, dar în loc să 'l asculte el a fost omorât de un oficer; apoi interveni clerul, dar nici cei doui Mitropoliți n'aū fost ascultați, când s'a văđut că prin cuvinte blânde nu se putea face nimic, atunci s'a trimis artileria, care prin puține salve a curățit tótă piața. O asemenea încercare în Rusia meridio-

nală a ramas fără succes. Una sută douăzeci și unu de oficeri au fost acușați de crima de lez Maestate ; cinci din ei au fost spânzurați, cei-lalți au fost internați în Siberia, și ast-fel s'a sfârșit și partea întâi a istoriei societăților secrete din Rusia.

În timpuri mai apropiate, în cari societățile numiților *nihilisti* au început a scăpa de controlul public, când șefii și conservatorii societăților secrete se învâluiră în mantia misterului, numai atunci s'a vădut foarte clar, pe scena pericolului, care era omul comun, omul rus. Mai înainte erau considerați oameni de acțiune numai, poeți, filosofi, etc., având în capul lor pe Schopenhauer, oameni de Stat, oficeri superiori și studenții, dar veni în locul lor hamalul rus, dulghierul, mecanicul și

chiar țeranul căruia de puțin timp i se dase libertatea.

În 1860, Mérimée, vorbind de *nihilisti* dicea : „Acești oameni nu mi se par prea periculoși ; acești fii nu sunt mai răi de cât tații lor, cea mai mare parte din ei sunt leneși, și-apoi poporul, autorul revoluțiunilor avantajoase, nu înțelege nimic din teoriile lor.“ A-cum, dupe atentatul drumului de fier din Moscova, dupe exploziunea minei în palatul de iarnă și dupe catastrofa întâmplată de a lungul canalului Catarinei, ar mai sub-scrie ore Mérimée cuvintele lui din anul 1860 ?

Mackenzie Wallace a comunicat o scrisoare confidențială unei persoane care ocupă un loc însemnat în guvern, fără a pronunța însă numele transmisului. Scrisoarea a fost scrisă în 1861 și conține nisce lucruri foarte interesante.

„Sunt abea câte va luni de când ne-ai părăsit, dar dacă ai fi aci te-ar surprinde progresele opozițiunei, pot țice chiar progresele partidului revoluționar. Desordinea în universitate nu este numai între studenți. În toate acestea vęd începutul unor pericole foarte seriose pentru liniscea publică.“

„Tinerimea ia parte la demonstrațiunile făcute prin strade. Pe lângă studenții universității mai avem și alți studenți din alte institute, și mulți alți cari sunt numai cu numele studenți.“

„Printre aceștia se găsesc nisce domni cu fuste lungi revoluționare, și acestea sunt cele mai fanatice.“

„Coleta Azuriă — devisa studenților a devenit emblema conspiratorilor. Mai toți profesorii și mulți oficeri fac parte din legațiunea studenților.“

„Intre studenți și între ómenii de

litere, urméză Mackenzie Wallace, s'a organizat o conspirațiune, care însă trebuie să fiă condusă de nisce șefi ce nu sunt aleși din cercul literaturii. Poliția n'are nici o putere. Arestéză pe toți acei ce póte prinde, dar arestările ce face sunt fără folos, căci ideile revoluționare întră în toate clasele, bătrâni, tineri, fie-care, în sfârșit, și espune ideile lor în mijlocul drumurilor, prin cazarme, prin ministere și chiar în mijlocul poliției. Este foarte greu de ghicit unde se vor sfârși toate acestea, și prevéd o catastrofă sângerosă. Și chiar dacă lucrurile nu se vor înainta atât de mult, orí cum tot va fi foarte grea pozițiunea guvernului. Autoritatea sa a primit o mare lovitură și toți sunt incredințați că guvernul nu mai póte fi capabil de nimic. Tóte-

partidele sunt de aceeași idee asupra acestui punct.“

„*Plantatorul* (ast-fel se numesce partidul posesorilor pământurilor care se opunea la distrugerea sclaviei) este de acord în această privință cu socialistul. Însă acei cari sunt însărcinați cu mișcările afacerilor publice nu fac nimic, și n'aū înaintea ochilor lor nici un plan clar, nici un scop determinat..“

„Ast-fel s'a pregătit tărâmul pentru creațiunea societăților revoluționare, și societățile secrete din Ți, în Ți, s'aū mărit și s'aū împuternicit.“

„În timpurile lui Alexandru I, spune Wallace, toți saū cea mai mare parte din membrii societăților secrete, eraū tineri ce aparțineau celor mai mari familii, iar în timpul lui Alexandru II, acești membrii se compuneaū, cea mai mare parte din fiii de popi, din am-

ploiații cei mici și din proprietarii neînsemnați.“

Revoluționarii de astăzi aū declarat rebel sentimentelor romantice de cari se hrăneaū conspiratorii din 1825, aū sfărâmat simțirile lor sentimentale și s'aū declarat apărătorii adevăratului bine public. Scopul lor principal este de a descepta pe acest popor din ignoranța și din indiferența actuală. Pentru a putea ajunge la acest rezultat, tânăra și inteligenta Rusiă căuta să împrăscie cât se pôte mai mult ideile și principiile societății, spre a face fericirea poporului.

CANGRENA RUSIEI.

Există în imperiul Rusiei trei ordine sociale,—nobilii, locuitorii oraşelor şi ţăranii,—aceşti din urmă formădă clasa cea mai numerosă.

Locuitorii imperiului erau dupe lege sclavi şi aparţinea coronei şi stăpânilor lor. Emancipaţiunea ţăranilor şi a servilor, promulgată de ţarul Alexandru II. prin ukasul dela 19 Fevruarie 1861, ar trebui să ne facă a crede că în Rusia nu mai există nici o sclavie, dar nu este așa.

Inaintea emancipaţiunei nici un ţăran sau serv nu putea fără permisiunea stăpânului, să se depărteze de locurile ce 'i erau date spre reşedinţă

şi nici nu putea să părăsască serviciul la care era destinat. Stăpânul avea dreptul să 'l pedepsască elu însuşi de crimele ordinare şi de a' l trimite la închisóre, cu obligaţiunea însă de a' i da necesariul vieţii. Ţăranii nu se puteau vinde, nici nu se puteau oferi cumpărătorilor fără pământ relativ; dar stăpânul avea drept de a' i strămuta dintr'una într'alta dupe moşiile sale. Acum cine póte óre încredinţa cu siguranţă că faimosul ukas al lui Alexandru II. a putut să distrugă în totă Rusia acéstă obicînuinţă? sau mai bine zis cine póte încredinţa că ţăranul rus se bucură de acea libertate ce póte că *cugeta repausatul Czar* să' i dea, mai cu sémă că emancipaţiunea a păstrat nobililor dreptul asupra pământului? Orî cărei familii de ţăran i s'a dat pe lângă casa ce locuia o bu-

cată de pământ. Apoi au avut și dreptul să pótă cumpăra pământurile ce cultivău, însă cu permisiunea stăpânului devenind numai ast-fel țărani *liberi*. Vechia aristocrație rusescă n'a prea vădut cu ochi buni această emancipație și póte chiar, în inima sa n'a ertat nici odată pe împăratul care o acordase.

Una este a spune, alta a face obiceiurile; abusurile seculare nu se pot șterge numai prin câteva rânduri scrise pe o bucată de hârtie, mai cu sémă când unul singur poruncește și acei cari sunt însărcinați cu supravegherea și cu menținerea legei au interes a menține abusurile de mai nainte. Nu ajung intențiunile cele bune ale suveranului și dreptatea legilor acolo unde se găsește obstacule, căci însuși magistrații au interes a călca în picióre ordinele suverane. Re-

pausatul Czar știa fórte bine acesta, căci s'a auđit de mai multe ori esclămand:

—Este de mare trebuință și de mare urgență cel mai sever control.

Prin aceste cuvinte nu voim a spune că toți proprietarii și toți stăpânii ruși sunt neomenoși cu țărani lor. Mulți din ei chiar n'aú așteptat ukasul lui Aexandru II. pentru a'și emancipa țărani; și s'aú găsit fórte mulțumiți, căci țaranul emancipat lucrédă mai mult, iubește pe stăpânii seși și îngrijește pământul cu sudórea sea. Conchidem dar, repetind că pentru a resipi Nihilismul și pentru a face fericirea Rusiei trebuesc distruse orí ce privilegii, acordând acea libertate de care se bucură cele l'alte state Europene.

Rândurile următóre vor da o probă

abusurile
seculare
cauzate

evidentă că emancipațiunea țăranilor, atât de laudată, n'a adus un mare folos.

„Orî ce epocă'și are opera sa, — scrie un biograf. — Acum două-deci și șase de ani când Alexandru II. s'a suit pe tron, el 'și a format programul său. Emancipațiunea țăranilor, drepturile civile ale poporului rus și sfărâ-marea obstacolelor ce încurcau acțiunea individuală; acestea erau necesități simțite chiar mai înainte de resbelul din Crimea, care a probat că sistema regatului precedent nu putea să urmeze.“

„Alexandru II. 'și împlini misiunea. Din niște cause independinte de voînța sea reformele sale n'au putut ajunge la scop, nu pentru că începutul lor era greșit, dar pentru că reorganizarea guvernului era trebuincioasă, și din nenorocire nu s'a făcut.“

Fără îndoială, dacă o mână sacrilegiă n'ar fi dat un sfârșit zilelor lui Alexandru II., el ar fi hotărât cestiunea în interesul poporului său. Acéstă însărcinare a rămas asupra lui Alexandru III.“

O va împlini el óre?

NIHILISMUL.

Acvila Romanovilor înainta victorioasă în Turchestan; nedominații Tekkî fugeau dinaintea învingătorului Scobeieff; marșul triumfal rusesc pătrundea până în inima Asiei.

În Europa se părea că severitatea și silințele Contelui Loris-Melikoff au făcut să tacă înspăimântătorii nihilști, care în anul 1880 au aruncat grăză în tot imperiul, prin îndrăsnețul atentat al drumului de fier din Moscova, și prin cel l'alt atentat și mai îndrăsneț al Palatului de iarnă.

„Nihilismul s'a stins în Rusia,“ — repetău toate jurnalele din Europa, pe credința foilor oficiale rusești.

„Șefii lor sunt toți înlănțuiți și sunt aruncați în pustiitățile Siberiei. — Acei

ce au scăpat până acum de urmări-
rile și de căutările poliției, gem ascunși
fără curaj și uimiți; nu mai îndrăsnesc
nici să mai ridice capul. Nobleța este
credincioasă Czarului; poporul, *servum
pecus*, tace, să supune și mure de fome.“

„Ordinea domnește în marele imperiu
al tuturilor Rusielor!“ repetinduse faimoasa
frasă a lui Meternich în privința Galiciei.

Dar de o dată, pe neașteptate, ca
un fulger, izbucnirea unei bombe a pus
în mare mișcare metropola Czarilor,
și din eco în eco această izbucnire găsi
resunetul său până la extremitățile Eu-
ropei! Nihilistii 'și au executat amenin-
tările! Alexandru II., la al căruia semn
nouă-șeci milioane de sclavi 'și plecau ge-
nunchii înspăimântați, căzu victima unei
lovituri mortale. În două ore, dupe tro-
nul cel mai puternic din univers se
rostogoli în fundul unui mormânt.

Să condamne asasinatul politic. Ca și spartac, sclavul trebuie să sfărâme lanțurile sale, să ia arma în mână și să însemneze despotului ora bătăliei. Dar în acest mare imperiu unde este o greșală a'și iubi cineva patria, unde este o crimă a suspina chiar, în aceste locuri, depărtate trăește o mulțime sdruncinată, obicinuită a suferi fără a se plânge. „Dumnezeu este în cer și Czarul este departe!“ Prin aceste cuvinte să mângăie de nedreptățile și de cruzimile funcționarilor fără inimă. Acolo, ca și în toate țările supuse unui guvern despot, poporul să obicnuește a considera pe suveran ca principala cauză a tuturilor relelor, ca un geniū înspăimântător din care să trag închisorile, torturile și ecsiliile. Incetul, cu incetul poporul, sau cel puțin o parte din el — cea mai inteli-

gentă și îndrăsnătă — deschide ochii, îndrăsnesc să privescă în față relele ce 'l înconjoră și 'și întrebă cauza lor. Atunci caută cu multă căldură o scăpare, și mórtea tiranului este singura scăpare ce se arată înaintea ochilor seî.

Atunci se întembla o izbucnire, și Alexandru II de și cu un suflet blând a fost sdrobit de esplosiunea bombelor, pe când Ivan și Nicolai, fierósele personificațiuni ale despotismului, muriră în patul lor. Tot ast-fel în Franța Ludovic XVI răsplăti greșalele lui Ludovic XI și a lui Ludovic al XIV.

Ingrozitóre și elocinte lecțiuni ne dau nihilistii!

Dar ce este óre acéstă sectă? Nihilismul, acéstă grozavă societate secretă, a apărut pe la 1855; dar n'a avut un nume până la 1860, și nu-

mele său 'l datoréză lui Turghenieff. Profesorul Arnand în studiul ce a făcut asupra nihilismului spune următoarele: „Turghenieff, călătorind în 1860, în insula Wight, s'a întâlnit cu un tânăr doctor rus anume Andrejef, eşit din Universitatea din Petersburg. Tênerul doctor, care acum este mort, profesa teoriile cele mai pure, teorii ce acum cunoscem toţi destul de bine, cu o facilitate ce este dată numai talentelor celor mari. Turghenieff înţelese îndată că avea înaintea lui, nu numai un fenomen individual, dar un tip, şi că acel tânăr trebuia se fiă reprezentantul vre-unei scóle de puţin timp apărută în Rusia pentru tinerime. A studiat mai bine lucrurile şi s'a încredinţat că ideile lui erau adevărate. Atunci s'a hotărât şi a scris celebrul său romanţ: „*Părinţi şi fi*“ în care

cuvintele *nihilist* şi *nihilism* veniră să lumineze pentru prima óră ténëra generaţiune Ruséscă. *Părinţi* sunt reprezentanţii generaţiunei vechi, *fi* reprezentanţii generaţiunei noi.

Botezul *nihilismului* să găsesce într'o scenă a numitului romanţ. Este următoarea :

— Cine este Bazaroff ?

— Vrei, unchiule, într'adevăr să'ţi spun cine este el ?

— Da, scumpul meu nepot, te rog să'mi spui.

— El este un Nihilist

— Cum ? întrebă Nicolai

— El este un Nihilist, reluă nepotul.

— Nihilist ? spusă Nicolai. Acest cuvânt derivă din latineşte *Nihil*, nimic, mi s'e pare; așa dar acest cuvânt vrea să d'ică un om care care nu cunoşte nimic

— Nihilist vrea să dică, adăoga nepotul, un om care este dispus a vedea totul din punctul de vedere critic Un om care nu se apleacă dinaintea nici unei autorități, și care nu primește nici un principiu Într'un timp erau *Heghelianii*, astăzi sunt *Nihilistii*. . . .“—

Romanțul lui Turghenieff a produs în Rusia o mare tulburare, și niște uragane destul de însemnate; el a fost oprit.

„*Habent sua fata verba.*“ Un cuvânt aruncat de Turghenieff în cartea sea a fost adoptat de o mare sectă. Precum altă-dată rebelii din Olanda au primit titlul de „*Gueux*“ sau ómeni de nimic, și revoluționarii francezi acela de „*Sans-culottes*“ sau fără pantalonii, tot ast-fel „Ómenii cei noi“ din Rusia au adoptat numele de „*Nihilisti*“ și

puțin, câte puțin au ajuns se 'i dea un înțeles ce va avea mari pagine în istoria Rusii.

„Nihilismul,—spune un învățat engles—este în parte o revoltă în contra urâcioasei monotonii a viețuirii Rușești; este o revoluțiune în contra urâtului, pe care un înțelept scriitor ca Turghenieff și un adevărat poet ca Krapotkine 'l zugrăvesce ca un lucru caracteristic al destinului concetățenilor lor; efectul melancolii este simțit mai de toți Rușii. Acei ce nu pot căuta distracțiuni în călătorii, sau cei ce nu pot găsi în miliție ori în slujbele civile o ocupațiune relativă cu facultățile lor, se duc să caute o viață plină de vigóre și de emoțiuni; și tocmai Nihilismul oferă ast-fel de viață tinerimei inteligente și cu sufletul arzător.—El mai adăogă că originea prin-

cipală a Nihilismului s'a tras din citirile ce se fac în universități,— așa dar a fost foarte ușor propaganda ce s'a făcut, mai cu seamă între femei, între minorii familiilor și între poporul de jos în genere. — S'a citit în universități cărți ce conțineau cele mai îndresnete teorii de comunism și de libertate, citirea unor asemenea cărți a ajuns până la cărțile lui Bakounine, atât de mult respectat și venerat, care a proclamat dreptul ce are fie-care să facă ce-i place, și să arunce totul în aer.“

Nihilismul se compune în cea mai mare parte din tineri hotărâți a muri, și am văzut foarte bine în ce chip mor. Ei se prezintă la reședința unor asociații și se înscriu pentru ori care scop, pentru ori care operațiune hotărâtă. Pentru atentatul din Moscova unde era

vorba a se arunca în aer trenul imperial, erau cinci-spre-zece înscriși. Pentru esplosiunea Palatului de iarnă, erau opt-spre-zece, iar pentru asasinatul lui Metzenkoff erau trei. De astă dată Comitetul revoluționar n'a hotărât morțea lui Alexandru II de cât atunci când a văzut că s'a prezentat multe brațe cari la trebuință ar fi putut să treacă la alte încercări; dacă cel din tâi n'ar fi isbutit.

La începutul fondării societății secrete a Nihilistilor, ómenii ce erau însărcinați cu vre-o execuțiune, erau trași la sorți. Mai târziu înmulținduse neîncetat numărul voluntarilor morței, se escluse tragerea sorților. Când atentatul a fost cu desevărsire hotărât, și nu rămăsese de cât a se hotărâ ziua, s'a ales tinerii capabili la fabricațiunea bombelor, și femeile cele mai brave

pentru primejdioasa manipulațiune a nitruului — glicerina saŭ a iodurului de azot ¹⁾. Mai toți conspiratorii s'au oferit să arunce bombele. Au fost aleși foarte puțini, dar ar fi fost prea mulți dacă Comitetul nu s'ar fi temut că prezența atâtor tineri, cea mai mare parte suspecti, împrăștiati în drumul împă-

1). Nihilisti au la Londra o școlă în care învața cele mai bune și cele mai noi progrese privitoare materiilor explosive. Nitru—glicerina, picratu, dinamitele și multe alte fulminante par a fi nimic față cu o mulțime de invențiuni noi. Prima experiența ale acestor noi invențiuni s'a făcut în public la Petersburg în ziua asasinatului lui Alexandru II. Este vorba de *iodur de azot*; acest fulminant a fost perfecționat acum de Nihilisti. Cea mai mică atingere, cea mai ușoră mișcare îl face să exploateze numai de cât. Himicii Nihilisti au confecționat niște hapuri de mărimea unui hap ordinar. Bombele aruncate în drumul Czarului în ziua atentatului, conțineau o cantitate destul de însemnată de iodur de azot. Resultatul a arătat destul de bine cât sunt de grozave efectele acestui nou fulminant Nihilist.

ratului, n'ar fi deșteptat neîncredere.

Direcția Nihilistilor nu este numai una singură, ea este împărțită în patru secțiuni compuse de un număr de membrii, adică, de la zece până la cincisprezece persoane, bărbați și femei de fie-care secțiune. Secțiunile au câte un *staroste* și toți se bucură de o complectă înțelegere, ne-având alt scop de cât acela ce 'și-au propus. Această înțelegere reciprocă asigură partidului o durată foarte solidă. Dacă o secțiune ar fi descoperită de poliție, cele l'alte 'și pot urma afacerile, îndoinduși activitatea la cas de trebuință. Pentru a'și asigura mai bine secretul, autoritățile revoluționare duc o viață liniștită, și n'au nici un loc hotărât pentru întrunirile lor. Câte o dată se întrunesc în vre-un stabiliment public, ale căruia dispozițiuni interne le

sunt cunoscute; dar mai în tot d'auna se întrunesc în camerele vre-unui din inițiații lor care însă nu este admis în ședință, și ast-fel el singur nu știe cine sunt óspeții sei.

Cele patru secțiuni ale guvernului secret au un șef suprem, numit *general*, și un cuvânt de ordin care se dă de generalul. Acest cuvânt este singurul mijloc de recunoștere și de care pot a se servi membrii secțiunilor superioare, cari nu se cunosc între ei, sau cel puțin nu cunosc rangul respectiv ce ocupa fie care între Nihilisți. Ori care secțiune póte pronunța sentințe de mórte în contra trădătorilor, și chiar în contra persónelor ce sunt numai suspecte. Ele au apoi îndatorirea de a se pune în relațiune cu personagele cele mari oficiale.

Să șice că Nihilisți sunt mulți, dar nu sunt probe.

Înainte atentatului lui Solowieff, nimeni nu da nici o importanță Nihilisților, așa erau de nebăgați în seamă, în cât ei puteau desfășura insiniile sectei lor și puteau purta costumul particular ce adoptasăra, adică, o căciulă pătrată, părul scurt, rochie închisă și pantalonî turcești pentru femei; o blană de berbec, cisme peste pantalonî și căciulă de blană pentru bărbați; ambele secse purtau o păreche de ochelari verzi.

Nihilismul are un jurnal, titlul seú este „*Voința poporului*“ iese de două ori pe săptămână.

Puterea Nihilisților se întinde peste totă Rusia; ei au inițiați din toate clasele; din clasa miserabililor cari nu doresc de cât nimicire și distrugere; din clasa burgesimei, cari în totă cre-

dința și tari în dreptul lor cer libertatea ce inundă toate popoarele civilizate; din clasa nobleței, care ar voi să mănuiască armele grozave ale acestei secte într'un sens opus, adică: să potă opri Czarul dacă ar voi să admită reforme și să distrugă feudalismul ce planează și acum asupra săracilor cu totă pretinsa libertate ce s'a dat țărănilor. Cu toate aceste, și această nobleță este sclavă; nu poate eși din Stat fără permisiunea stăpânului, care de și dacă admite această permisiune, poate însă ori când voește s'o ia înapoi, rechemând supușii ce călătoresc, sub pedeapsa confiscării tuturilor bunurilor lor.

Nihilisti lucrează fără odihnă; ei sunt prin scoli, pe câmpuri, în cancelarii și chiar în mijlocul poliției. Când se tem a fi descoperiți, se ascund în

Elveția sau în Anglitera. Acolo se instruesc între ei, imaginațiunea li se înflacă, și se întăresc în convincțiunea lor prin ori ce mijloc de propagandă. Cu unii isbutesc prin predică, și ei predică; cu alții isbutesc prin amenințări și ei amenință:— ei țin convorbiri, ei scriu, ei citesc prosă și poesiă, căci au și ei poeții lor cari prin fantase arzătoare insuflă Nihilistilor ideile cele mai revoluționare.

Dăm urmare unui document care ne arată câte-va fase Nihiliste, fără însă să convenim cu desevărsire în câte se ȋic.

„Chiar din 1874 poliția Rusescă făcuse niște descoperiri foarte seriose; să încredințase că în Moscova ecsista o tipografie clandestină, condusă de un ampoi al guvernului și din câți va ampoi din diferite cancelarii. Insă

mișcarea Nihilistă începuse cu mult mai înainte de aceste descoperiri polițienești.

„Din anul 1860 a început a se simți înțelegerea ce ecsista între studenții din Moscova și cei din Petersburg ca să formeze niște asociațiuni misterioase; scopul lor să pretindea că este, ajutoare secrete, dar în realitate nu erau de cât niște asociațiuni secrete pentru formarea fondurilor necesare spre a cumpăra cărți oprite. În 1870 propaganda Nihilistă luasă proporțiuni foarte serioase. Un judecător de pace ex-student al universității din Kieff, să destinsese pentru plăcerea ce avea să împartă scrieri revoluționare.

Programul Nihilistilor să restrânge în aceste propozițiuni: Distrugerea Statului, distrugerea burgesarilor, punerea societății pe calea unei asociațiuni li-

bere și formarea unui comunism universal și umanitar. 1).

„Partidul să împarte în trei grupe. Grupul întâi nu cere admișilor sei nici o instrucțiune științifică. Destul dacă știu să citească și să scrie. Aceștea sunt însărcinați să adune asociați de prin popor. Grupul al doilea cere o ore care educațiune între toți membrii activi ai societății, însă diplomele nu sunt trebuincioase. Grupul al treilea este cel mai periculos, lor li se cere toate științele.

„Activitatea Nihilismului s'a desfășurat în acelaș timp în mai multe locuri.

1). Nu suntem nici de cum de acord cu aceste aserțiuni. Dupa noi scopul Nihilistilor nu este să distrugă tot ce ecsista: dar dorința ce au e de a căpata libertatea de care se bucură toate popoarele din Europa. Dacă recurg la mijloce violente nu este tocmăi vina lor, ci a despotismului care i-a constrâns la acesta.

La Petersburg a năvălit în toate clasele și a înbrăcișat toate profesiunile. Prințul Krapotkine, exilat în Elveția, a fost unul din cei din târ resculători. Se vorbește și de un maior de artilerie care ca să pôtă face mai multă propagandă a ținut mai multe conferințe la cari intervenea 52 bărbați și 22 femei.

La Moscova centrul conspirațiunei era pe lângă un dulgher, șefii principali erau Florenska și Vojnaralskina, cari apoi au fost spânzurați, casacul Gluskoff și un nobil anume Dubenski. La Novogorod întrunirea Nihilistilor era într'o scôlă rurală aparținând generalului Larcher von Herzfeld.

„Prin cercetările sale poliția a putut constata în tot deauna că Nihilistii nu erau numai tineri; și că secta se compunea din toate vârstele și din toate con-

dițiunile. Câți-va din membrii lor nu lua nici o parte la mișcarea activă, dar incurajeau pe cei l'alți. Femeia unui colonel de jandarmi trimitea sume mari de bani fiului ei care era Nihilist.

„Un profesor din liceul din Jarostaff, ajuta și incurajea pe un Nihilist anume Kavalek; o dómna bătrână, proprietară foarte bogată, predica Nihilismul țaranilor sei, și trimise două tinere fete, rudele ei, în Elveția ca să studieze doctrinele sectei. Fiicile unor Consilieri de Stat au plecat, s'au amestecat între popor în calitate de slujnice, și au fost incuragate de familiile lor.

„Nihilistii găsesc simpatie în toate clasele societăței.

„Cei trei șefi ai partidului revoluționar, adică, oficerii Rogatscheff și Kron-

tschinski, și studentul Clemens au putut găsi, mai multe luni, să fugă pe lângă familiile nobile din Moscova. Ast fel Rogatscheff a putut iniția în secta Nihilistă pe Hartman și pe Voinorbelski.

„Acest din urmă a consacrat partidului totă averea sa adică, 40,000 ruble. Răsculătorii întrebuințadă pentru a-și face propaganda niște cântece pe cari le învață pe din afară și când cred momentul oportun le cântă în public.“

Documentul se sfârșește arătând că Nihilismul în Rusia este în bună înțelegere asupra scopului ce vor să împlinescă și asupra mijloacelor ce vor să întrebuințeze. Relațiunile între ei sunt susținute de niște agenți plenipotențiarî. Propaganda se face prin scris și chiar verbal.

Un diplomat scrie :

„Această puternică sectă a răsărit ca un Stat nou în Stat; a luat niște proporțiuni colosale pe lângă guvernul imperial, și trăește nu ca un fenomen al întâmplării, dar are un caracter permanent, care omoră încetul cu încetul guvernul oficial. La orice dispoziție, la orice pas al guvernului oficial, răspunde imediat fără precauțiunile unui guvern secret; conspiratorii sunt amestecați în toate fazele viețuirii sociale, și brațul lor nevădit ajunge departe, une-ori ajunge chiar mai departe de puterea ce și au luat.

„Conspiratorii și puterea lor este simțită pretutindeni. Ei seamănă frica, adorm puterea Statului, nimicind hotărârile și ordinele lui. Poporul și mai cu seamă amplexiații nu știe de cine să se teamă mai mult, nu știe dacă trebuie să se supue ordinilor guvernului

oficial saŭ ordinilor guvernului secret.
„Astăzi imperiul Czarilor sémănă cu un castel frecuat de duhuri nevăzute, cari nu numai aduc gróza dar pedepsesc prin îngrozitóre pedepse.“

Ca să arătăm până unde ajunge îndrásneala Nihilistilor dăm anecdota urmátóre:

La începutul lunei Martie, guvernul Austriac, a fost însciințat că se pregătea o expedițiune de dinamite și de alte materie ecsplosive din Fiume la Petersburg. Guvernul Austriac se grăbi a însciința pe ambasadorul Austro-Ungar la Petersburg de acest fapt și ambasadorul la rândul seŭ, a însciințat confidențial pe guvernul rus. Guvernul i mulțumi adăogându'i să nu să opue la această expeduire căci luase tóte măsurile necesare spre a pune mâna pe acéstă marfă.

În acest timp expedițiunea materialelor esplosive sosește la Petersburg. Acolo, erau gata o mulțime de agenți polițienești și jandarmi cari făcând se-cuestrul au transportat marfa. Puțin dupe aceasta sosesc alți agenți și alți jandarmi, dar nu mai găsesc nimic, surprinderea tutului a fost la culme.

„Cine erau óre cei l'alți?”

„Erau conspiratorii Nihilisti care și-au luat lădile și le-au pus în siguranță.

Cum și cine a putut se'i însciințeze de dispozițiunile luate de guvern, nu se știă, însă fie-care 'și póte închipui că trebuie se aibă o mulțime de agenți siguri și fórté îndrásneți prin tóte dregătoriile, de vreme ce pot lucra cu atâta francheță și cu atâta siguranță. Această sectă este îngrozitóre și misterile ei sunt nepătrundétóre.

LA CE ASPIRĂ NIHILIȘTIÎ?

La ce aspiră acești îngrozitori nevăzuți? Ce scop infam și întunecos și propun? Voesc óre, dupe cum arată numele lor, să răstórne nobleța? se nimicească tot? Vor ei într'adevăr mórtea a tot ce essistă, dupe cum spun susținătorii despotismului prin mincinoase cuvinte? Nu, nu este nimic adevărat din tóte aceste. O spunem din noă, ei nu doresc nimic mai mult de cât aceea ce se bucură cele l'alte popóre civilisate din Europa.

Nihiliștii au formulat de douë ori pretențiunile lor împărăției lui Alexandru II.

Intâiu ca răspuns la *Ukasul* din 17 Aprilie 1879, adică când a fost proclamat resbelul. In nóptea de 16 spre

17 Aprilie, s'aú găsit proclame, cu semnele Comitetului revoluționar, pu-mnal și revolver, lipite de felinarele orașului cu cuvintele: „Afară biurocrații și carabinierii!“

Comitetul central revoluționar intimă Czarului condițiunile următoare:

1. Inviolabilitatea persoanei și a domiciliului din partea poliției.
2. Recunoșterea naționalității în viața retrasă și publică.
3. Libertate și drept egal pentru tóte religiunile.
4. Libertatea tiparului, a instrucțiunei, a întrunirelor și a asociațiunelor.
5. Distituirea ampioiaților neconscințioși de prin provincie.
6. Examinarea și controlarea condițiunei poporului, în privința socială și economică.
7. Ertare deplină tutulor culpabiliilor politici.

Aceste condițiuni au fost judecate ca cele mai blânde.

Națiunea rusescă are un drept sacru asupra acestor condițiuni dacă nu vrea să fiă târâtă la un flagel material și moral.

A doua proclamațiune a Comitetului revoluționar a fost trimisă apröpe 7 luni dupe cea din tâu, adică la 4 Decembrie 1879.

Acöstă proclamațiune era o acusațiune pentru Czarul Alexandru II și pentru guvernul seü.

Numai atunci când Comitetul secret a restrâns pe capul împäratului töte asasinatele, tot sângele celor unü-spre-dece esecutați, töte suferințele a mi de suflete, tärâte în suteranele Siberii, numai pentru că au servit cauza poporului în spiritul libertăței, numai atunci comitetul declară că Czarul me-

rită mörtea.—Comitetul a mai oferit pacea și prin condițiunea următoare, esprimându-se prin niște cuvinte destul de caracteristice :

„Scopul nostru este binele națiunei. Proiectul nostru este liberarea poporului și a'l face stäpân pe destinul seü. Dacă Alexandru II ar vrea să recunöscă ce mare nenorocire a causat Rusii, dacă ar ceda autocrația sea în mâinile unei adunări liberamente convocată prin mijlocul sufragiului general, numai atunci vom läsa pe Alexandru II să trăiască în liniște și-i vom erta tot. Dar până când va ține lupta între noi, vom fi neschimbători și fără milă, ne vom lupta până când ne va rămânea o picătură de sânge prin vine și până când pe ruinele despotismului va fälfai bandiera națională a libertăței, iar atunci când voința poporului

va deveni legea vieței rusești, atunci numai, ne vom odihni și noi.“

Pentru ce Alecsandru al II. n'a voit să se supuiă unor cereri atât de categorice și unor amenințări atât de esplicite? Pentru că se temea să nu fie tacsat de fricos, și ast-fel ar fi cădut autoritatea sea. Tóte Guvernele absolute, mai mult sau mai puțin, se afla mai în tot-d'auna în asemenea pozițiuni critice.

În luna Ianuarie din 1848 Meternich răspunde lui Manin :

„Înțelegeți, că nu putem ceda pe cât timp va ține agitațiunea voastră, ar fi o slăbiciune rușinosă.“

Manin răspunde :

„Agitațiunea va ține până când veți ceda.“

Și așa a și fost ; revoluțiunea izbucni.

FEMEILE RUSE.

Și pentru întâmplarea lui Alecsandru II, scrie o anonimă: „mă ved silită să esclam :

„—Chemați femeia! . . .

„Numai ar trebui să modificăm puțin sentința magistratului frances care spune :

„—Chemați femeile! . . .

„În acești din urmă ani, femeile ruse au jucat un rol foarte însemnat în societatea slavă.

„De mult timp, depărtându-se de orice superstițiune și chiar de ori ce cre-dință, au intrat în secta revoluționară, cu întunecosul fanaticism care este în caracterul rasei lor ; de voiă sau nu, ele au scăpat cea mai mare parte din abisul ce s'a deschis sub picioarele

autocrației. Câteva din ele, corupte de superficiala educațiune francesă, au reînnoit în lumea modernă scenele Romei imperiale. Altele lucrătoare neobosite și ascunse, au făcut cea mai mare propagandă în favoarea ideilor revoluționare. Lupta principală a fost între femei.

„Pe când la Paris, la Viena, la Londra, femeile Novikoff, Troubezkoi, Lieven lucrau pentru apărarea și în favoarea cezarismului, adunând entuziasmați, intrigând prin ministere și făcând cel mai mare amalgam prin parlamentele din Rusia și din Svizera, o amestecătură de tot soiul de tinere fete și femei se silea din potrivă a surpa fundamentele edificiului imperial. Se duceau prin universități unde sorbeau cu cea mai mare aviditate, filosofia lui Schopenhauer, a lui Feuerbach, a lui

Fichte; apoi se întorceau în Rusia cu o singură credință: încrederea în viitor, încrederea într'o răscolă care ar schimba Rusia cea vechie, zdrobind tot ce rămânea din organizațiunea asiatică, atât de osebită de lumea occidentală.

Nimeni nu poate explica dramele întunecose și secrete ce se petrec în acest imperiu, nici chiar scriitorii cei mai îndrăsneți nu cutează să ridice voalul misterios în cari aceste îngroșătoare drame sunt învăluite.

„Preotesele cari nu sunt măritate nu pot dispune de averea lor, atunci ele contractează o căsătorie mincinosă cu unul din înfații societății secrete, și ast-fel făcându-se stăpâne pe averea lor o depun în folosul conspirațiunii. Altele părăsesc casa părintească, se unesc cu studenții, cu lucrătorii, cu ță-

rării și în toate părțile împrăștie doctrina revoluționară; sunt gata la tot, primesc chiar amercul ver unui spion, numai să pótă afla ver un secret sau să pótă împlini vre o rěsbunare. 'Și urmeađă drumul fără amor, fără pasiuni, și cuprinse de esaltațiune, scrie, conspiră și omóră chiar cu propia lor mână; aceste femei au renunțat de bună voiă la calitățile lor de femei, căci sunt într'o țeară unde ca să pótă trăi, omul trebuie să renunțe câte o dată la demnitate și la drepturile omenesi.

„În capul acestor femei, cari au făcut mai rău cazarismului de cât dacă ar fi pierdut o sută de bătălii, trebuie pusă princesa Dolgorouki. Ea este de viță foarte antică, desprețuește și urăște revoluționarii cari au făcut'o văduvă; ea a înarmat în contra lor brațul celor

mai fieroși agenți polițienesci; de altă parte nihilisti n'au avut până acum pe nimeni mai credinciosă și mai folositoare de cât această favorită imperială. Pentru ea Țarul a renunțat la o parte din respectul religios ce sușii săi avea pentru el, arătându-le desgustosul spectacul al adulterului aședat pe tron, pentru ea el a respins consiliile credincioșilor săi, păstrând întocmai absolutismul din timpurile trecute.

Indată ce princesa a parvenit să întindă mâna pe diadema Czarilor, această diademă 'și pierdù orice splendore, și ochii rebelilor ridicându-se asupra'i găsiră un scop de ură.

Femeile ruse vor avea o mare pagină în istoria Rusii.

C Z A R I I .

Ca să arătăm ce inimă aveau Impărații Rusii, nu de tot civilizați, istorisim următoarele fapte.

În ziua de Crăciun 1557 Anthony Jenkinson, amiral engles, fu admis înaintea Czarului Ioan cel grozav. Jenkinson era pilotul cel mai mare al puternicei companii rusești care să oprise în Anglittera sub patronagiul lui Sebastiano Cabotto, faimosul navigator venețian. Ivan cel grozav, setos de a adăoga imperiul său de restul lumii prin artera cea mare a Balticeii, trimise în Anglittera un ambasador anume Osip Népei, care vedu cel din tîiu necunoscuta insulă a occidentului. Osip intră în Londra, priimit de cetățenii și de ministrii Reginei

Maria Sângerânda, cu onorurile ce se cuveneau rangului său; și tractatul de comerț care în timp de trei secole a asigurat amicitie între Ruși și Englesi, priimi îndată sigiliul regal. Jenkinson însărcinat să reconducă în patrie pe ambasadorul Rusii, bravă pe ricolile mării și cursele Danese. Dupe patru-spre-șce luni de călătorie Osip Népei și Anthony Jenkinson, intrară în Moscova.

Ivan voi să vadă pe îndrăsnețul amiral, și Jenkinson fu admis înaintea grozavului Czar. Sala tronului era de o mărime colosală și tótă greutatea plafonului era sprijinită de un pedestal pătrat împodobit cu sculpturi. În tóte părțile erau semnele barbarismului; mesele se îndoaiau sub greutatea vaselor de argint și de aur.

Erau bucăți de aur mai lungi de un

metru; capete de dragoni lucrate în aur, cupe înțesate cu pietre precioase; în sfârșit era tot lucsul de care pôte să se bucure un stăpân suveran al unei țeri foarte bogate.

Jenkinson ședea singur la o masă în fața Czarului, onore ce nu se acordase până atunci nimănui; la o altă masă ședea Ivan.

Să ne oprim puțin ca să privim colosala figură a acestui tartar, care cel întâiu a creat în Rusia un guvern regulat.

Fiu lui Vasile care a sfârșit cele din urmă speranțe ale libertății rusești, nepotul lui Ivan III, a cărei privire făcea să leșine femeile; inima lui Ivan cel grozav era de fier, cruzimea lui ajungea chiar până la nebunie. Serbările sale erau adesea pătate de sânge, servitorii cari nu essecutau în-

dată ordinele sale 'i înjunghia; într'o zi un prinț din favoriții sei, 'i spuse o glumă, și Czarul ca răspuns 'i răsturnă pe cap un castron de supă fierbinte, apoi pentru a potoli țipetele nenorocitului 'i străpunse pieptul cu pumnul ce'l purta la el. Odată, un general din ai săi să înclina înaintea lui, și prințul 'și făcu o plăcere de a 'i tăia o ureche cu un cuțit, oficerul cu față surîdătoare, mulțumesc Czarului de plăcuta sea glumă. Poseda un baston având în vârf un fier ascuțit, într'o zi, cu acest baston, străpunsă piciorul unui mesager care 'i adusesse o nouitate urită; altă dată, tot cu acest baston omorî pe fiul său.

Intr'o zi 'i plăcu acestui tiran îngrozitor să roge pe boeri ca să 'i alegă un succesori, prinții și toți în genere, 'l conjurară a păstra corónă,

atât li se părea de natural acelor popóre ca Czarul să pótă omóri și despoia dupe voia lui.

Jenkinson, față cu acest Neron, nu putea să 'și abție emoțiunea. El era strein, este adevèrat, dar qualitatea dè strein nu era destul pentru Ivanca să scape capul unui omù. Un polones fusese arhitectul castelului Ivangorod, pe Narova, toți admiraù frumusețea acestui castel, Czarul ca să împedece pe arhitectul să pótă face și altora un asemenea edificiu încântător, puse să'i scótă ochii. Un doctor némț, anume Bomeliu, a fost ars de viu fiind-că Czarul nu'i plăcuse cura ce 'i făcuse. Essemblele erau multe și fòrte dese, ast-fel că ori ce omù, și ori ce strein mai cu sémă avea dreptul să tremure înaintea tiranului înspăimântător. Cu tóte acestea marinarul

engles nu găsi în suveranul Rusiï decât amabilitate. Dela masa imperială un duce 'i aducea cupe de vin și bèuturi gustóse, precum și bucatele cele mai alese. Tiranul, deși fòrte crud, scia însă fòrte bine să 'și abție instinctele sale fieróse când era vorba de interesele sale. Englesul în raportul ce făcu către suverana sea, arătă tot entusiasmul ce 'și formase pentru Czarul, admirând, puterea, bunătatea, inteligența și religiositatea lui. Acest monstru paricid era în ochii negustorului engles, un fel de trimis ceresc, căci deschidea vènzarea lânăriilor ce să grămădiseră nefolositoare prin prăvăliile Londrei.

Postul Paștelui este de opt sèptemâni. În sèptemâna d'intèiù rușiï nu mănâncă de câtù ouè, lapte, unt ; séra să adun pe la prietenii și se îmbăt în

tóte nopțile. Postul cresce cu sêptemânile până când ajunge la duminica Floriilor. Atunci— așa povestesc marinarul — iaă un pomü fórté mare și 'l légă între doué sâni. Ramurile lui atârnă fiind încárcate cu mere, pere, stafide, smochine, portocale și alte fructe: cincî băeți îmbrăcați în alb staă între frunze și cântă imnuri religiose. Lumânările de céră și felinarele cele mari sunt aprinse; steagurile și imaginile sfinților fâlfăie în aer. Mulți preoți; de ce saă; doui-spre-dece din ei pórtă patrahire de damasc alb, unele brodate cu niște mărgăritari mari ca mazerea, altele cu diamante și safire. Impăratul și Mitropolitul fac parte din această serbare, împăratul merge pe jos, metropolitul călare; cu o valdrapă fórté mare, care pusă pe capul falaitarilor; seamănă a fi doué urechi mari, aceasta

sê face pentru a'și aduce aminte de mágărușul care a adus pe Dumnezeü în Ierusalem. Mitropolitul Moscovei, dupe cum cere tradițiunea, șade pe cal ca femeile. Mâna lui stângă strânsă la piept ține o carte pe care este un crucifics de aur; în mâna dreaptă ține o cruce, cu care bine-cuvintează poporul. Trei-șeci de servitori merg înaintea mitropolitului, aruncând în calea calului hainele lor, apoi îndată ce calul trece, ei rădică hainele și alerg sê le întindă puțin mai înainte, căci sacrul cal nu trebuie sê calce pe pământ. Acei ce se ocupă cu acésta, primesc de la suveranul lor haine noi. Un gentilom al Czarului conduce calul mitropolitului de frâu și împăratul, ca semn de umilință, ține partea estemă a frâului. Indată ce ceremonia s'a sfârșit împăratul se duce la masă la ca-

pul bisericeî, care-î oferă peştele cel mai gustos şi vinurile cele mai escelente.

Ast-fel era societatea rusească dupe atunci; devotă şi fanatică; în ceea ce priveşte corpul era sclava Czarului, în ceea ce priveşte sufletul era sclava mitropolitului. Czarul se credea dator ca să afirme credinţa sa ortodocsă, să conducă calul mitropolitului, precum în alte timpuri suveranii catolici conduceau armăsarul papei. Ce a ramas astăzi din toate aceste obiceiuri? Nimic, de cât barbariile.

CE ESTE UN CZAR?

— Ce este un Czar? Este astăzi papă şi imperator în acelaş timp.

Grenville-Murray, în cartea sea intitulată: *Ruşii la Ruşi*, descrie această putere şi caracterul seü.

Swod, sau codicele rus, descrie astfel pe Czar: *un autocrat a cărui putere este fără margine.*

Intr'un catechism pentru scólele polonese, este scris că toţi supuşii Czarului 'i sunt datorî: *adorăţiune.*

Czarul n'are listă civilă, dar ori când vrea póte atinge fondurile Statului. Când asistă la leturghie, foile anunţă că: *Majestatea Sea a bine-voit a se îngenuchia*, dacă se bolnăveşte şi ordonă a fi căutat de doctori, se anunţă că: *a bine-voit a se însănătoşi.*

Dacă n'ar fi oprit a să vorbi Czarului fără voia sea, de câte ori să plimbă pe drum ar fi oprit la fie-care pas, căci Rușii cei proști au cea mai mare credință că un cuvânt al lui poate să îndrepteze ori ce rău. El poate erta, degrada, ruina sau îmbogăți; el este stăpânul absolut al vieții, al averii și al onoarei supușilor săi.

FAMILIA ROMANOFF.

Familia Romanoff, care împărătește în imperiul Rusielor, este cea mai nenorocită. Este o familie care are o lugubră și neîntreruptă legendă de morți violente, precoci și de nenorociri; un fel de întunecos martiriu a căruia călâi, la rândul lor, vor deveni victime.

Nikita a murit în 1586, bănuț de otrăvit; rudele Czarinei Irina, care s'a suit pe tron la 1598, au fost masacrate de usurpatorul Boris; Mihail Romanoff, cel dintâi Czar, a murit de apoplexie în 1645, în vârsta de 49 de ani; Czarina Sofia a murit încă tânără în 1704 bănuț a fi otrăvită. Petru cel Mare muri de 53 ani în 1725 infect de bôlă rușinosă și din cauza

esceselor bătăuerei; femeia lui, Czarina Catarina I a murit din cauza abuzului ce făcea din bătăuura vinului de Tokay; nepotul seü Petru II muri de vărsat în tânăra vârstă de 15 ani în 1730; Petru III, nepotul lui Petru cel Mare, a fost asasinat în 1762 din ordinul soției sale Catarina II; tot în acelaș an și tot din ordinul Catarinei III, a fost asasinat Ivan Antonowich, ruda ei; Pavel I, a fost gătuít în patul seü în 1802; Alexandru I a fost târât la grópă de o obstinată lipemania; Nicolai I de o scurtă și stranie bôlá; Alexandru II de o bombă a Nihilistilor.

Faptul din urmă este opera Nihilistilor, scrie un anonim; dar se ne aducem aminte că istoria Rusii este plină de înfricoșate tragedii imperiale, cari par niște adevărate legende întâmplare mult mai înainte de răsărirea

Nihilismului. Ion IV înființatorul corpului *Strelitzilor*¹⁾, dupe cum știm, n'a fost nici el cruțat. Mórtea lui Alecsiü, dupe două secole, nu este óre încă un secret? Și asasinatul lui Pavel I? Istoria nu ne spune óre, că fiul seü cel mai mare, Alexandru, érá făcea parte din conspirații?

Cine nu'și aduce aminte gravele cuvinte pentru cari d-na de Staël a fost gonită din Rusia? Descriind serbarea încoronării lui Alexandru I, la Moscova, esclamá:

„—Am văduț pe tânăruł împărat; avea înainte lui asasinii bunicului seü; alături assasinii tatăluł seü; și la spate pe ai seü.“

1.) Strelitz, primul corp de miliție națională ce a avut Rusia.

CELE TREI ATENTATE.

În acești din urmă ani, fără a ne mai urca la cei trecuți, Alexandru II. fusese obiectul unor grave atentate; și de și autorii și complicii erau prinși, închiși pe viață, spânzurați, totuși atentatele în contra vieții Czarului urmau ne încetat,

Atentatele principale au fost cinci. ¹⁾

În ziua de 16 Aprilie 1866, împăratul eșea din grădina de vară, și era

1). Printre îndemănaticile încercări, vom arăta următoarea, care nu prea este cunoscută. Împăratul suferea de astma. Într-o zi i sosi o cutie de hârtii în contra acestei bôle. Primi și o scrisore care îl înștiința se nu deschida o astfel de cutie ce i va fi trimisă, căci când sforile vor fi tăiate, va exploda și îl va omori. Examinând cutia, s'a găsit că ea conținea într'adevăr materialele explosive arătate în scrisore, și într'o cantitate așa de mare în cât ar fi putut omori mai multe persoane.

apropo să se suiă în trăsură care îl aștepta; o gardă îi presenta mantelul, când o bombă trecu șuerând totuși pe deasupra capului suveranului. Din fericire țăranul Osip Ivanovich Komisaroff, tânăr de douăzeci și cinci de ani, care era prin mulțime lângă asasin, avusese timpul să devieze lovitura.

Ca recompensă Komisaroff a fost făcut nobil și primi ca dar câteva posesiuni. Apoi se deschise în favorul său o sub-scriere în tot imperiul, care produse o sumă considerabilă.

Cât pentru asasinul Karakazoff, care aparținea micii nobleții rusești, o cerere adresată de faimosul general Muravieff arată definitiv că el aparținea unei societăți secrete. Lucrurile se prelungiră: Karakazoff n'a fost spânzurat de cât la 15 Septembrie 1866

Al doilea atentat a avut loc la Pa-

ris la 6 Iunie 1867, pe timpul expoziției. Alexandru se întorcea în trăsură cu împăratul Napoleon, de la o plimbare ce o făcuseră la pădurea Boulognei, când tânărul polones Berezovski trase asupra Czarului o descărcătură de pistol. Viața Czarului Alexandru II a fost scăpată de scutierul Raimbaux, care alergând spre asasin, putu să devieze lovitura apucându'l de braț; acesta n'a fost condamnat la moarte dar la închisoare pe viață.

Cu această ocaziune Napoleon III spuse óspelui său:

— «Dacă este un italian este pentru mine: dacă este un polones este pentru d-ta, vere!»

Cititorii își vor aduce aminte de sigur, că atunci radicalii francesi încercară să facă o răscolă populară pentru a obține de la Președinte gra-

țiarea lui Berezovski: Fiind că n'a putut isbuti, Felix Pyat s'a făcut inițiatorul unei sub-scrieri pentru a oferi un *revolver de onore* lui Berezovski. Sub-scrierea a fost oprită și Pyat, judecat și condamnat.

Al treilea atentat a fost la 14 Aprilie 1869, între 8 și 9 ore de dimineață; Impăratul se preumbla pe jos la Petresburg, întorsese colțul palatului guvernului Militar, și era să intre în piața Amiralilor în fața palatului prințului Gorciakoff. Un necunoscut înaintă către Czarul. Doctorul militar Maimann, care era lângă porța palatului statului major 'i spuse: — „Dă-te la o parte, trece Impăratul!“ Necunoscutul atunci se coborâ dupe trotuar, lângă care merse tot înainte apropiându-se ast-fel de împărat, când Czarul ajunse în dreptul lui; necuno-

scutul 'l înapoiă salutul. În acelaş timp asasinul scóse din buzunarul drept al hainei un revolver, ochi pe Czarul care vëzând acea mişcare, se întórse şi se retrase spre palatul Gorciakoff. Asasinul se ţinu de el, slobozind trei focuri. Impëratul nu se tulbură de loc, pronunţă numai cuvântul: „Nenoro-citule“.

Scena se petrecu într'o secundă. Doctorul Maimann, un sub-oficer anume Gregorief şi un lucrător tipograf anume Bejbovic, arestară pe răul făptuitor. O lovitură ce primi de la un agent poliţienesc 'l trânti la pământ, atunci el descărcă a patra descărcătură cu care lovi un alt agent poliţienesc.

Asasinul a fost îndată supus unui interogatoriu şi perquisit. El a declarat că se numeşte Ion Solowieff, că este

amplouiat într'un decaster a ministerului finanţelor dintr'o provincie. I s'a găsit sub fâlcă două mici capsule din otravă lipite cu ciară, asemenea şi în marginea unghiilor mâinilor sale avea otravă. Era un tânăr înalt şi frumos. n'a voit să mărturisescă nimic şi dupe un scurt proces a fost spânzurat.

Al patrelea atentat. -- Acest atentat s'a petrecut pe calea ferată de la Moscova la Petresburg: în nóptea de 3 Decembrie 1876, el dovedi puternica organizaţiune şi îndrăsneala nihiliştilor. Eată relaţiunea ce ne-a dat *Gazeta din Moscova*:

„Czarul plecase, la miezul noptii din Simferopoli, dupe ce trenul cu bagajele imperiale, compus de patru-spre zece vagóne cu două locomotive plecase singur; din întâmplare trenul imperial ajunsese şi trecuse înaintea trenului

cu bagajele, el 'l precedase cu o jumătate de oră. În trenul bagajelor era 50 de persoane. De o dată se auzi, două verste și jumătate departe de stațiunea Moscovei o puternică detunătură produsă de o ecsplosiune. Locomotiva întâia s'a deslipit de tren, a doua a deraliat; vagoanele, unele au deraliat, altele au căzut pe șine; vagonul al patrulea unde era bagajele s'a răsturnat; în partea stațiunii s'a deschis o gropă foarte adâncă și câțiva lucrători cari era aproape și un păzitor, au fost răniți foarte grav.

Culpabilii atentatului au crezut fără îndoială că împăratul era în trenul al doilea. Într'o casă din apropiere și care era goală se găsi în Septembrie de un tânăr ce zicea că este din Somara, spunind că se servește cu ea ca să scotă nisip din pivniță, pe când ea servi

să scotă pământ și să formeze un canal destinat pentru minare; canalul era foarte lung și lat. Considerând dupe hainele ce s'au găsit în această casă s'a constatat că au fost mulți oameni ocupați cu această lucrare“.

Autorii acestui atentat au isbutit a putea fugi în străinătate. Un om care a avut rolul cel mai principal anume Hartmann, în 1880 era la Paris; dupe cererea poliției rusești, guvernul frances 'l arestă, dar 'i s'a dat îndată liberatea; Hartmann plecă în Engliera.

Noi nu inventăm nimic, traducem numai și fără a schimba sau a adăoga un singur cuvânt, dăm mai la vale un articol ce citim într'un jurnal frances, devotat cauzei Monarhiei, pentru că este foarte apropo cu atentatul al patrulea.

„Când Alexandru II călătorea, spune ziarul frances, de a lungul întregii

linii ce trebuia să parcurze trenul, amployații ce erau puși de pază alegeți din satele mai apropiate țăraniți cei mai credincioși, formând din ei un cordon de pază din punctul plecării până la stațiunea unde trebuia să sosească trenul imperial. Pe lângă acestea, de la un capăt la cel lalt al liniei se improvisau la fie-care cincî sute de metre niște focari colosale, formate de grinzi, de scânduri și de trunchiuri de arbore, spre a lumina calea în timpul nopții; apoi era obiceiul a se trimite înaintea trenului imperial un alt tren, în care era inginerii drumului de fer, și care servea ast-fel de avan-gardă. Tóte aceste nu li sã părea încă destule și de alungul drumului puneau și escadróne de soldați; nu era permis pi-mănuți a sã apropia de linie. Dar cu tóte aceste precauțiuni Czarul nu sã

simțea încă în siguranță. Intr'o zi în care se ducea la Moscova, în loc să lase pe ingineri să se suie în trenul întâiu, dupe obicei și el împreună cu ai sãi în al doilea, să sui în cel din tâi împreună cu casa lui militară; și în loc să sosescă la Moscova zioa mare și în sunetul clopotelor, dupe cum făcea în tot-deauna, sosi la zece ore seara, în cea mai mare tăcere. Acest esces de precauțiune i-a scăpat viața. În momentul când trenul în care avea obiceiul să călătorească sosi la Moscova, sări în aer din ecsplosiunea unei bombe“.

Al cincelea atentat. — Acest atentat săvârșit în ziua de 17 Februarie 1880, a făcut în tótă lumea o mare și profundă senzațiune; căci a probat că nihilistiți știau să pătrunză și să organisese cursele lor până și în casa imperială.

În ziua arătată mai sus Czarul da un prânz în onoarea prințului Bulgarilor. Său că nu prea avea poftă de mâncare, ori din alte cauze, prânzul a fost întârziat cu trei sferturi de cés. La 7, oră în care Impăratul era în tot d'una la masă, o înfricoșată detunătură aruncă în aer sala de mâncare, omorînd mai mulți servitori și soldați. Esplosiunea s' a produsese din izbucnirea câtor-va butoiași de dinamite puși în pivnițele palatului. S' a găsit fire electrice cari plecând din pivniță, ajunseseră în *strada Miliona*, aproape de palatul imperial; apoi s' a constatat că în această pivniță, câte-va zile mai înainte lucraseră niște lucrători; dar căutările și cercetările poliției nu isbutiră a descoperi și a aresta pe cei vinovați.

Ca în tot de-a-una dupe fie-care a-

tentat urma spânzurarea cuiva; cu toate acestea nimic nu înspăimânta pe nihilisti, îndrăsneala lor creștea din ce în ce; în toate săptămânile, fără repaus, nihilistii trimeteau Impăratului o sentință de mörte în totă regula, dictată de Comitetul esecutiv.

ALTE ATENTATE.

Asasini nihilistilor nu atentau numai la viața Impăratului Alexandru II, dar și la viața funcționarilor săi.

Punem sub ochii cititorilor următoarea listă ne complectă de atentate în contra generalilor și a guvernatorilor ruși în ceva mai mult de un an.

La 5 Februarie 1878 d-na Vera Zassulitch asasinează pe generalul Treppoff, prefect din Petersburg. Jurații ei, fiind și dânsii nihilisti-aū achitat'o

În aceeași lună nihilistul Kattareski trage o lovitură de pistol în substitutul procurorului imperial.

La 17 Aprilie rectorul universității din Kiew a fost ucis pe scara cancelariii sale.

Dupe câte-va zile oficerul jandarmerii primește o lovitură de pumnal.

La 16 August generalul Metzenkoff, șeful poliției secrete, a fost asasinat la Petersburg.

La 22 Februarie 1879 prințul Crapotkne, guvernorul din Karkow, a fost asasinat pe când eșea de la un bal.

La 7 Martie colonelul jandarmerii a fost ucis.

La 25 ale aceeași lune s'a atentat la viața generalului Drenteln, succesorul generalului Metzenkoff.

La 5 Aprilie a fost rănit contele Gartkoff, guvernorul din Kiew.

La 10 ale aceeași lune, șeful poliției primi o lovitură de pumnal chiar în casa sea.

Dupe o ast-fel de luptă de sânge nu se putea mira nimeni dacă zilele Ozarului erau numărate.

ALEXANDRU II.

Este adevărat că Alexandru II a fost un despot, dar o mai spunem, nu merita să moră asasinat.* Coróna imperială a avut niște spinii așa de tari cari l'aū făcut să răsplătească puterea sa printr'o agonie nesfârșită de temeră. Viața lui devenise o grozavă tortură. Dacă dormea puțin făcea visurile cele mai lugrube; dacă era deștept vedea înaintea ochilor săi miș de fantome amenințătoare. Diminéta când se scula din patul său se întreba pe sine însuși dacă ar să vadă sfințitul sórelui, și séra nu știa dacă va mai vedea lumina zile următoare, căci conjurații în timpul nopții sunt mai îndrăsneți de cât ori când. N'avea înprejurul său nici un amic,

era însă înconjurat de curtesani și de trădători; frica, neîncrederea 'l urmărea pretutindenți; vedea trădarea chiar între sărutările femeii ce iubea și pentru care părăsise orți ce îngrijire pentru femeea sea.

«De la atentatul din Moscova, se scrie din Petersburg, dupe tragedia întâmplată, Czarul este cuprins de niște temeră îngrozitoare. Vorbește neîncetat de ingratitudea omenească, amintește tutulor că el a sfărâmat sclavia, de-sastrul din Crimeea, că n'a oprit soldații sei victorioși de cât înaintea barierelor Constantinoplei, că a lăsat mult timp libertatea tiparului, și în sfârșit se plânde de acei ce atentéză la viața bine-făcătorului lor.

«Vênđarea dinamitei este oprită, și dacă un om dorește să fie arestat n'are decât să ceară a cumpăra un dram de

dinamită și p^ote fi încredințat că nu s^e mai culcă mult timp, sau p^ote chiar nici-o-dată în pătul s^eu. Palatul de eamnă și împrejurimile sale sunt f^orte strict păzite.

«În coridor, în grădină și în curțile palatului s'au pus o mulțime de sentinele, care umblă în sus și în jos, aceste sentinele sunt supravegiate de oficeri și de inspectori. Nimeni nu se p^ote apropia fără a fi întrebat, — casele din apropiere sunt asemenea păzite și nici un trecător nu'î p^ote pași pragul. Apoi un adevărat cordon militar este întins la 200 pași împrejurul palatului și împrejurul clădirilor ce i sunt admise. Puscele sunt încărcate, ordinele sunt severe ca în timp de rebel, sentinelele sunt f^orte atente, trecătorii cari sunt siliți s^e treacă pe acolo în timpul nopții sunt totd'auna în

pericol să primescă câte o descărcătură de pușcă în corp.

S'a adus în interiorul palatului tot necesarul pentru hrana suveranului. El care eră obicnuit, ca și tatăl s^eu, să umble pe jos pe stradele Metropolei și fără escortă, sau să se plimbe într'o trăsură ușoră trasă numai de un cal, credincios și familiar în mijlocul copiilor sei, — acum traversează orașul în fuga mare într'o trăsură închisă, cu gémurile ridicate. Patru casaci 'l acoperă întocmai ca și cum ar fi o cetate mișcătoare, strigând trecătorilor să se dea la o parte și să facă loc.»

CEI D'ÎNTÊI ANI.

Alexandru II, născut la 29 Aprilie 1818, în copilăria sa a fost educat de maica sa Alexandra Feodorowna, din casa Hohenzollern, sora regelui Frideric Gulielm IV. Apoi avu ca preceptorii pe generalul Möller și pe poetul Zhukowski; dar principalul său educator a fost tatăl său, czarul Nicolae, omul cel mai îngrozitor, încarnațiunea perfectă a absolutismului. Regimul vieții la care 'l supuse tatăl său era așa de aspru în cât gingașa lui sănătate nu putea să 'l suporte. Silit să fie present la exercițiile și la paradele militare ce se repetau foarte adesea — la aceste parade și princesele familiei imperiale trebuia să ia parte, — ténérul Alexandru a fost cuprins

de niște accese de ipocondrie care îngrijii chiar pe doctori. Numai dupe rugăciunile vechiului partid rusesc, care iubea foarte mult pe Alexandru, tatăl său i permise să se distreze făcând o călătorie; ténérul Alexandru plecă, petrecu câteva luni în Germania, și peste tot locul era primit cu mare aclamațiune.

La curtea Asei-Darmstadt cunoscu pe principesa Maria, fiica marelui duce Ludovic II. Deși frumoasă și gentilă, această copilă nu era văzută bine de familia sa, ea nu luă parte la sărbările date în onórea lui *Czarevitch*. Această întâmplare a făcut și mai mult pe ténérul călător să se intereseze de Maria; ceru s'o vază și se înamoră de ea. Cununia s'a celebrat în 1841.

Un biograf scrie:

«Tatăl său, ca să 'l distreze, în za-

dar 'l trimise într'un resbel al Caucasului; dar Alexandru, deși încărcat de onoruri pentru tinerile sale eroisme, dobândite asupra Tiflis și asupra Erivan, când erau încă Circasii în Circasia, s'a arătat studinte, teocrat și superstițios, ear nu om de arme, tactic sau general. La vârsta de șese-spredece ani era supus unor fantasii neexplicabile. Prințul Moronzi, vechiu gentilom al Camerei, povestește printre alte particularități, că îndată ce să hotărâ din cauza sănătății să călătorească în Germania, a stat mai multe săptămâni fără să pronunțe cel puțin un singur cuvânt. Atunci vedură că inima lui avea trebuință de emoțiuni, și 'l lăsară să caute singur o soție printre princesele Germaniei.»

Chiar de la 11 Ianuarie 1826 primi titlul de cancelarul Universității din

Finlandia. Dupe căsătoria sea, se făcu un adevărat bărbat, silinduse a se face iubit de Finlandesi și căutând toate mijlocele a adormi în ei spiritul independenței, câștigând ast-fel inima Rusii.

REBELUL ORIENTULUI. — INCEPUTUL IMPERIULUI.

S'a şis că Alexandru a vedut cu părere de rău şi cu nelinişte provocaţiunile ce tatăl său a făcut puterilor europene, şi că în consiliile secrete ale familiei imperiale desaproabă rebelul Orientului. Cu toate acestea la mórtea tatălui său (12 Martie 1855), mort de o scurtă şi stranie bólă, — Alexandru urmă cu hotărâre lupta în contra Franţei, a Engliterei, a Statelor Sardenei şi a Turchii: «Jur, — şise luând puterea, — de a fi credincios tuturilor simţimintelor tatălui meu şi de a urma în linia principiilor politice ce lui i serviră de călăusă.»

Repetă această declaraţiune într'un manifest către popóarele sale; dar cu

tóte că remăsese credincios tradiţiunilor de familie, Alexandru părea, — dupe cum a spus Napoleon — că avea dorinţa să dea un sfârşit întâmplărilor ce causeră rebelul. Indată dupe luarea Karsului, — care răsplăti în parte perderea Sevastopolei, — primi tractatele de pace, trimisă la Paris plenipotenţiarii sei ca să decidă, declarând că voia să se consacre numai pentru buna administraţiune a întinselor sale State.

Incoronându-se la Moscova, la 2 Septembrie 1856, vedu împrejurul său reprezentanţii mai multor Curţi, cu cari reluase relaţiunile diplomatice, printre ei era şi reprezentantul Curţei din Torino. Prieteşugul între casa Romanofilor şi Regaliş din Savoia nu era un lucru nou. Acest prieteşug ţinea de aprópe opt-şeci de ani. În 1782

câți-va mari duci din Rusia plecară în Torino, unde au fost foarte bine primiți; din acel timp nu lipsiră diplomații Ruși în Torino. Un ajutor a fost trimis de împăratul Pavel I casei Savoiei, pe la sfârșitul secolului XVIII, când o brigadă rusescă traversă prin Germania și trecând Alpele, sub comanda generalului Souvaroff, pentru a repune pe tron pe regele Sardiniei. Ne aducem aminte de primirea ce s'a făcut de regele Carlo Alberto în Geneva, Czarului Nicolae, care încredință că veghiesă ca nu cumva în imperiul său să intre spiritul revoluționar ce cuprinsese vechia Europă; tot de o dată el se bucura că în Statele Sardiniei, în 1846, se menține liniștea și ordinea. Și erau în ajunul revoluțiunii.

În 1848 se întrerupsese relațiunile diplomatice, dar se reînnoiră în 1856.

La încoronarea lui Alexandru II, luă parte ca reprezentantul regelui Victor Emanoil, generalul contele Marco Broglia di Casalborgone.

O reformă ce a onorat regatul lui Alexandru II, este sfărâmarea vechii legislațiuni, care făcea, dupe cum am văzut, din bietul țeran sclavul nobleței și al posesorilor de moșii. Emancipațiunea țăranilor, dupe o lungă și solemnă ședință a Consiliului Imperial, și de voia espresă a lui Alexandru, cu totă opozițiunea principalilor sei consilieri, a fost hotărâtă spre marea laudă a lui Alexandru II.

POLONIA.

Czarul Alexandru II dupe emancipațiunea țărănilor dorea să facă și alte moderațiuni. Ast-fel că Polonia se hrănea de óre-cari speranțe, căci în anul 1856 a rechemat în patrie Polonezii emigrați în 1830—31. Dar această grație nu sē aplică de cât acelora cari dau probe de căința lor și cu tóte aceste nu le inapoia bunurile confiscate.

Cu ocașiunea călătorii sale în Varșovia pronunță următoarele cuvinte înaintea nobleței poloneze, în mijlocul aplaudelor vechiului partid rusesc.

«— Ceî ce vor voi să mai păstreze ilusiuni, și se Czarul, voiș ști se'î pun la datoria lor. Finlandia și Polonia 'mî sunt tot așa de scumpe ca și cele-lalte provincie ale imperiului; este

de mare necesitate ca Polonezii să rămână uniți pentru tot-d'auna familie imperiului rus. 'Mî place mai bine să recompensez de cât să pedepsesc; dar la trebuința voiș ști să fiu sever și voiș fi.»

Isbucni rēscóla cea eroică; cele dintăi mișcări aũ fost respinse, însă pe la sfârșitul anului 1862 insurecțiunea Polonezilor a fost generală. Un guvern revoluționar dirigea tóte mișcările poloneze. Lupta a ținut mult, și a deșteptat în tótă Europa o simpatie profundă pentru Polonia și chiar în câteva țeri (Francia, Englitera, Italia) s'aũ făcut demonstrațiuni în favórea ei. Diplomația propuse un congres special între puterile Occidentale, pentru a regula cestiunea poloneză, însă această propunere a cădut din cauza refusului ministrului Gorciacoff, aprobat

de Czarul Revoluțiunea a fost năbușită în sânge prin cele mai mari crădimi ale generalului Muravieff.

Tóte suferințele îndurate de acest popor au recăzut asupra Czarului, care a ales, a ținut și a recompensat generali ca Muravieff și alți proconsuli, asupra cărora istoria trebuie să pronunțe o sentință foarte severă.

Printr'un *Ukas* din anul 1865, Czarul opri pe Polonezi să cumpere în țara lor mai multe pământuri de cât le erau hotărâte și înlesni Rușilor cumpărarea bunurilor puse sub sequestru. Un alt *Ukas* ordona că toate afacerile să fie tractate în limba rusească, c'această limbă să se predea în toate scólele, atât în Polonia ca și în cele l'alte părți ale imperiului.

Isbucni o răscolă îngrozitoare în Siberia. Exilații, cea mai mare parte po-

lonezi, s'aũ organizat în regimente și au causat mai multe perderi soldaților ruși. Cu toate acestea, răscolă a fost dominată și reacțiunea deveni din ce în ce mai gravă. În luna Septembrie din același an, Impăratul conferi rangul de nobletă burgezilor ruși cari ar fi voit să cumpere pământurile confiscate polonezilor. Cu încetul, cu încetul toate autonomiile administrative de care se bucura Polonia au fost oprite și chiar polonezii au fost opriti a mai purta câteva ornamente caracteristice din costumul lor național.

Un *Ukas* imperial din 1868 distruse chiar numele regatului Poloniei, pe care această nenorocită regiune l' păstrase oficialmente.

În timpurile din urmă înrădăcinându-se și mai mult în inima Czarului simțimintele de rigóre, sermana Polo-

niă a fost tratată din ce în ce mai cu asprime.

Și amanta lui, astăzi văduva lui, Princesa Dolgorouki, era poloneză.

REBELUL DIN 1877.

«Rusia s'a liniștit» -- ținea Europa, vădând această putere resemnată destinului ce 'i făcuse tractatul din Paris. Și într'adevăr, chiar din 1870, totă politica Rusiei, cel puțin așa se părea, 'și da multă osteneală să nu se vorbescă de ea, nu se amesteca în afacerile streine și nici nu da cea mai mică umbră de suspect Turciei. Rebelul Franco-German a probat că niște înțelegeri foarte serioase se sèvreseră între Impăratul Wilhelm și Czarul. Veleitățile franco-file ale contelui de Beust au fost sfărâmate de către Rusia, care, fără să simtă cineva, trimisese puteri considerabile la frontiera Austriei. În 1871, primi prețul

neutralității, tratatul din 1856 a fost șters în părțile cele mai importante. Germania, fără îndoială, nu a pus alte obstacole.

Franța abia era în stare să mai respire și ministerul Gladstone, atunci la putere în Anglita, felicita Rusia de hotărârea ce luase. Italia nu putea să facă de cât aceea ce au făcut celelalte puteri mai tari de cât ea.

De atunci s'a văzut cum cestiunea Orientului s'a redeschis; și diplomația rusească a fost atât de iscusită în cât a lăsat ca Austria să facă cea din tâiu mișcare. Și într'adevăr Austria a făcut să izbucnescă insurecțiunea în Erzegovina, cea d'ântâiu scântee care a aprins incendiul cel mare ce a izbucnit în Orient, în tota puterea sa. În 1876 izbucni rebelul între Serbia și Turcia; și în sfârșit căzând, pentru că

trebuiau să cază practicile din Constantinopole, milițiile rusești au trecut Prutul, și în noaptea de 21 spre 22 Iunie 1877, au trecut Dunărea împreună cu curagiosă oștire Română, care cu ocaziunea acestui rebel a dat probe evidente de valorea sa; în Asia rușii înaintău spre Kars. Șapte luni dupe acesta, adică dupe ce marele duce Nicolae fratele Czarului a fost înlocuit de generalul Tottleben, dupe căderea Plevnei și luarea Kar-sului, s'a iscălit armistițiul ș'apoî tratatul din Sant Stefano (1878). Congresul din Berlin a desfăcut în mare parte opera aceluî tractat conclus de beligeranții și imputină pretențiunile Rusiei. Rusia a primit tratatul din Berlin și Europa a putut să respire.

CEI DIN URMĂ ANI.

Cei din urmă ani ai lui Alexandru II. au fost foarte triști. Conspirațiunea partidelor revoluționare, dăpe cum am văzut, luase o întindere foarte înspăimântătoare și atentatele urmau din ce în ce mai îngrozitoare. Atentatul care a dat sfârșit zilelor lui Alexandru II în vârstă de 63 de ani, a fost al șeselea. Puține luni înainte de a muri, cu totă crisa financiară, printr'un ukas reduse prețul sărei la opt parale chi-logramul. Acesta a fost cel din urmă al său act. (1)

(1) Datoria publică a Imperiului rusese este foarte mare. Olandei îi datorează 84,507,000 fiorini. Engliterii 113,768,000 lire sterline și Francezii 565,231,000 franci. În 1881 circula în Rusia 1,132,165,125, rouble de hârtie.

Împărăteasa Maria, soția lui, a murit la 9 Aprilie 1880, dupe o lungă și durerosă boală. Câte-va luni în urmă, Alexandru II luă de soție pe princessa Catarina Dolgorouki, care de câți-va ani era favorita sea.

Repausata împărăteasă arată multă tristeță pentru amoriurile bărbatului său; dar cu toate acestea, păstrând o simțire legitimă, îndura fără să facă scandaluri aceste legături, creșdend, dupe cum o făcea să creadă, că spiritul religios al principesei Dolgorouki ar fi avut multă putere asupra Czarului, făcându'l ast-fel a fi mai puțin tiran.

Însă suferințele sufletului, torturele morale ale acesteî sfinte femeî, au târât'o în mormânt înainte de timp.

Îată ce se spune asupra cauzelor bólei nevindecabilă a împărătesei Ma-

ria. Indată ce Czarina a aflat despre amorurile împăratului cu domnișóra sea de onóre, a simțit cea mai vie durere; și nici nu putea să fie alt-fel. Era de simțiminte atât de aristocratice, de suflet atât de delicat, de temperament atât de nervos, în cât trebuia să piară într'un chip atât de singular. La început doctorii din Petersburg credeau că este atacată, dar suferința ei n'avea simptomele acestei bóle; sufletul s'îrobise corpul. Doctorii constatară în sfârșit, că era vorba de o bólă misterioasă, care ca ori-ce altă bólă tără pe augusta bolnavă la mormânt. Nu s'a găsit nici un remediü, cu tóte că la Petersburg există cele mai mari ilustrațiuni a sciinței medicale. Doctorul Botkin—o adevărată celebritate— a studiat fórté mult tóte mișcările împărătesei, care se hotărâse să nu

mai vorbescă, și câte odată din cauza melanconiei s'elle părea că este aprópe să 'și piardă rezonul. Inșă nici doctorul Botkin n'a știut să 'i prescrie vre o cură. El nu observase alt nimic în suverana sea, de cât o ușoră alterațiune nervósă, ori de câte ori se apropia de ea unele persóne ale curții imperiale. Doctorul Botkin care nu este numai doctor, dar și filosof, a observat că ea nu putea suporta apropierea persónelor, cari pentru ambițiunea lor, favorisau amorurile între Czarul și Dolgorouki. Nu era de cât o singură scăpare: schimbarea de orașiü, schimbarea de aer. Czarul nu dorea mai mult. Simțea óre-care remușcare, este adevărat, dar pasiunea pentru princessa era atât de mare în cât năbușea ori-ce remușcare sufletească. Maria părăsi Petersburgul, părăsi tóte

memoriile s'elle, totă fericirea sea, și cu inima înghețată, cu privirile stinse, cu disperarea în suflet, cu surisul morții pe buze, începu cursa ce 'și propuse, — serman suflet rătăcitor— a trecut din Rusia în Germania, din Germania în Franța, în Italia, la Cannes, la Sorrento, la Nizza, la San Remo, fără să vadă pe cineva, fără să vorbească cu alt-cineva de cât cu copiii săi, până în ziua când s'a întors să moră la Petersburg.

Pe când împărăteasa murea, Curtea Rusiei era teatrul scandalurilor cum n'a fost nici-odată.

Czarul nu arăta mare durere pentru pierderea soției; nici nu s'a dus cel puțin o singură dată să viziteze, augustul mormânt, petrecându-și timpul ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic, lângă favorita lui. Marele duce

Nicolae, fiul marelui duce Constantin, lua bijuteriile coronei, vindea chiar hârtiele unchiului său, pentru a se abandona orgiilor cu bătrâne și tinere aventuriere din Paris.

Alexandru II a lăsat șese copii:— Alexandru, succesorul său, născut în 1845, Vladimir, Maria, Alexie, Sergie și Pavel. Cu princessa Dolgorouki a avut trei copii.

CINE A FOST ALEXANDRU II.

Czarul Alexandru II. este una din cele mai remarcabile figure ale secolului. El a inaugurat imperiul iscăbind tractatul din Paris care lua Rusiei puterea asupra mării Negre. Și promisă două lucruri: adevărat să ia guvernului Rus înfățișarea sea asiatică, făcând ast-fel să intre și Rusia în numărul Statelor Europei, și să nimicească risipirele din Crimeea. Avea 37 de ani când respindu-se brigadele, căzând Sevastopole, distrugându-se prestigiul, perzând creditul, a fost silit să primească tractatul, în care Franca și Germania dictară legea. Când se sui pe tron poporul 'l adora, căci era un bun tată de familie, un bun soț;

fața sa puțin severă, era luminată de o profundă espreșiune de blândete a marilor săi ochi albaștri, împărătesa era generosă și frumósă. Sufletul său era blând, tot ce 'și propunea era spre bine, dără inteligența nu 'i-a fost destulă pentru a putea conduce la un bun sfârșit frumósă întreprindere atât de bine începută. A întrodus juriș, tribunalele ordinare, dar n'a sciut să ia puterea din mâinele poliției, care putea să anuleze tóte hotărârile tribunalelor, putea să ție la închisóre pe cei achitați și putea să trimiță în fundul Siberiei pe cei inocenți. A nimicit sclavia — și acest act numai este destul spre a recomanda numele său istoriei - dar noblețea cea mică căreia nimicirea sclaviei 'i adusese miseria cea mai mare, murmura în defavorul împăratului, universitățile se populau de

tineri, fiî de nobili, de ampoliați și de *popi*, cari sub aspra priveghiare a poliției, nu găseañ nici un mijloc spre a putea trăi și era împovărați de cea mai cumplită miserie; insurecțiunile polonese lăsase o rămășiță de proscrisi și de ruinați, cari veneau a și căuta un asil în fundul Rusiei.

De prin provinciile baltice, populate de nemți, venea o suflare de rebeliune pentru detronarea Czarului. Acestor elemente de desordin se adăoga și evrei, resculători neobosiți și hotărâți a întreprinde ori ce. Pământul Rusii tremura, sguđuit de întunecósele mișcări interne și Czarul începu să se teamă.

Temperamentul său, slav meridional, aplecat spre misticism, nehotărârea voinței sale, presiunea ce esersau asupra lui boerii, tóte acestea l'añ o-

prit să pótă împlini ceea ce se părea că trebuia să fie gloria și fericirea regatului său. Era superstițios, avea o mulțime de sfinți de aur și de argint, cu tóte acestea ascultând povățuitořii sei și din cauza temerei de care era coprins, înainta neîncetat către accesele despotismului, abandonând îngrijirile Statului în mâinele celor mai sêlbatici proconsoli.

Trăi mult timp la Paris, cređend că în mijlocul aceluî amalgam va putea găsi uitarea temerei și a remușcării. Simți trebuință să iubească, și iubi fără nici o îngrijire, a fost răpit la nebunie de cochetăriile celor două surori Dolgorouki.

Mai întâi a avut favorurile surorei celei mai mari; apoi, fiind-că pasiunea 'l tăra slab și arđetor, iubi pe Catarina sora a doua la nebunie, după

cum se întâmplă bătrânilor; ea a știut să'l prindă ast-fel în laț în cât făcea (cine poate să spue toate crimele amorului) să insulte de multe ori și în public pe împărăteasa Maria, cea care a fost amorul vieței sale, ingerul căminului său, muma copiilor săi; el a uitat totul și a luat de soție pe Dolgorouki—și sërmana împărăteasă, sdrobită de durere, rănită în fundul inimii, se coborâ în mormânt, rugându-se neîncetat pentru necredinciosul ei bărbat.

În acéstă epocă s'a născut și 'și-a luat sbor literatura rusească, inspirându-se de simțimentele protestărei și a rebeliunei.

Turghieneff, inteligență rară, ale căruia scrieri au fost citite cu atâta atențiune în toate colțurile lumii civilizate, este condamnat și ȃce în Sibe-

ria; însă la Paris Krapotkine și Bakoumine 'și fac propaganda. Lucrările ce s'au oprit a se face în fața lumii și la aer curat, se fac secrete, ascunse, grozave.

Istoria amorului împăratului cu Dolgorouki este cunoscută; de aceea o dăm mai pe scurt.

Cunoștiința între Czarul și Catarina Dolgorouki datéđă de la începutul anului 1860. Într'o ȃi, ducându-se Alexandru II. să viziteze *Pensionatul Cătarinei*,—care este cel mai aristocratic pensionat din Petersburg — a văđut acolo pentru prima óră printre eleve pe princesa; atunci ea nu avea de cât 16 ani. Frumusețea tinerei fete atrasă privirile Czarului și apropiindu-se de dânsa a întrebat'o asupra familiei sale. Copila 'i răspunse că este orfană de părinți, și că fratele ei cel

mai mare o închisese în acest pensio-
nat, dar îndată ce 'și va termina în-
vățătura se va duce să locuească cu
fratele său într'un palat dupe *Anglis-
kaia naberejnaia* (Malul Englezilor) care
este aprópe de casa numitului Vine-
cker. Impăratul, care dupe cum se
vede, a fost coprins de o *lovitură de
amor fulminant*, n'a putut să mai uite
pe frumoasa Catarina, care însoțită de
cumnata sea principesa Dolgorouki —
Vulcano, se dusă la Curte ca Domni-
șórá de onóre. Czarul n'a mai putut
găsi un moment de liniște. Catarina
avea o figură diafană, delicată, gen-
tilă, blondă și sfósă până la esces.
Ingrijirile și delicatețele Czarului o pu-
nea în mare încurcătură, dar orî-cât
de sfósă ar fi o fată, termină prin a
se face curagiósă când un om care 'i
place începe s'o curtețe.

Visitele Czarului la Dolgorouki, cari
erau rare la început, deveniră mai
dese, apoi fórte dese până când
autocratul, lăsând la o parte orî-ce
morală, a început să se plimbe în pu-
blic împreună cu Dolgorouki pe *Ma-
lul Englezilor*. Societatea limbută din
Petersburg a cules acest scandal, și
preumblările Czarului au devenit tema
de obligațiune a *salónelor*; apoi a-
manții au ales pentru *sentimentalele* lor
escursiuni insulele cele mai ascunse
ale Nevei. Intr'o di curioșii și indis-
creții, — și de acestia se găsesc destui
în tóte părțile lumii, — au văduț intrând
amantul imperial al princesei în tim-
pul nopții, și nu ca înainte prin ușa
principală, dar printr'o ușe de servi-
ciu a palatului, care dă pe *Galernaia
ulitsa* (ulița Galerelor).

O gravă schimbare se făcuse în

viața Czarului de când cunoscuse pe princesa. Mai întâi a fost foarte inconstant cu favoritele séle; apoi iubi într'adevăr, și amorul ce l simția pentru princesa se întinse și asupra copiilor, fructul relațiunilor lor¹⁾.

Multe diare spun că nu numai frumusețea, dar și darurile de inteligență a princesei au putut fermeca pe împăratul. Acesta este cea mai mare greșelă. Catarina Dolgorouki este lipsită de astfel de daruri ale naturei, care face de multe ori să iubească cineva în femeie o putere superioară. Cei ce afirmă aceste cuvinte au confuz această favorită cu aceea ce o precedasă, care și ea este o

¹⁾ Este cunoscut că părul princesei Dolgorouki era într'adevăr surprinzător. Atât de mare era amorul lui Alexandru pentru Catarina încât într'o di a făcut-o să jure că dacă el va muri să își taie frumosul ei păr și să-l puie în sicriul său. Așa a și fost.

Dolgorouki, aparținând ramurei familiei, acum soția generalului Albedinsky, guvernorul militar din Vilna. Alții au luat-o drept sora sa, văduva prințului Meschtischersky, mort la trecerea Șipkei în resbelul din urmă. Acestă femeie, adevărat de mare talent, entusiasmase ast-fel pe ducele de Saxonia — Altenburg — fratele marelui ducese Constantin — încât în 1879 era s'o ia de soție. Se diice ca obstacol la această însoțire ar fi fost amorul *puțin onest* a surorii sale cu împăratul.

Frumusețea princesei Dolgorouki cu trecerea anilor scăduse foarte mult; cu toate acestea Czarul o iubea încă foarte mult. Cu totă puterea sea, marele autocrat n'a putut nici o dată să introducă pe princesa în *adevărata* înalta societate rusescă, care, unită de legăturile de amicitie pentru Czarina,

nu vedea cu ochi buni pe favorita pe care o considera ca unica cauză a suferințelor de care era turmentată împărătesa. Ne aducem aminte de uă anecdota care arată destul de bine, că chiar Czarul înțelegea pozițiunea falșă ce acéstă femeie avea la Curte.

La un bal ce s'a dat la palat, un oficer din suita sea, pe care Czarul iubea fórte mult, dedese brațul unei dómne despre care nu se vorbea tocmai bine, și a dansat cu ea în cadrulul marelor ducese. Câte-va din acestea, mai simțitoare de cât cele alte, s'aũ găsit ofensate de apropierea acelei dómne, și s'aũ plâns împăratului, care luând la o parte pe oficerul și *tutuindu'l*, dupe cum obicinuia cu toți oficerii suitei sale :

— «Ascultă mă, scumpul meu —'i dișe el —alege cum 'ți place mai bine dama ta, dar n'o face să danseșe în cadrulul marelor ducese.

Oficerul a cerut scuse împăratului, și în acea séră n'a mai dansat.

Puține zile dupe acésta, la un alt bal acelaș oficer a fost prezentat princesei Catarina Dolgorouki, el i a oferit brațul și a luat loc în cadrulul marelor ducese. De astă dată, cu tóte că aceste dómne aũ găsit demnitatea lor și mai ofensată de cât întâiũ, suferind apropierea favoritei, însă nici una din ele n'a cutezat să se plângă împăratului.

Czarul a înțeles fórte bine farsa ce i-a jucat oficerul și apropiinduse de dênșul :

— «Ved—'i dișe el —că ai mult spirit,—și surișdênd 'i-a strâns mâna.

Dupe atentatele din urmă, miniștrii Czarului aũ creșut că erau periculóse visetele sale atât de dese pe malul englezilor, ast-fel dar favorita, până n dișua care deveni soția împăratului, a fost strămutată lângă palatul de earnă.

În tot timpul călătoriei împăratului în Orient, ea l' urmări sub numele de dómna Rilejew. Mai târziu a obținut de la Czarul un *Ukas*, care însă a rămas mult timp secret: prin acest *Ukas*, Czarul consimțea ca fii ei să pórte titlurile de Conți sau Contese de Gounire, numele a unei ramure din familia Romanoff acum stinsă.

Czarul care aștepta mórtea, se gândise la viitorul societ' séle d'a doua. Indată ce a luat de soție pe Dolgorouki, a fost depositați într'una din principalele bănci din Berlin 300,000 sterline pe numele ei. Apoi 'și-a făcut și testamentul¹⁾.

1) Patrimoniul lăsat de Alexandru II să urcă la mai mult de o sută de milioane ruble, aprópe 300 milioane de franci. Cea mai mare parte din această avere a trecut la Alexandru III, caruia repausatul Czar, i-a legat pe lângă palatele sale și bunurile imobile, 30 milioane de ruble. Princesa Dolgorouki a primit, pe lângă suvenirile, bijuteriele, imobilele cari

Următorul episod a făcut mare sgomot la Petersburg.

A doua-zi de dimineță dupe mórtea împărătesei, tótă familia imperială s'a adunat în sala mortuară; în urmă sosi Czarul cu suita sa. Indată ce a vizitat pentru ultima órá rămășițele soției sale, Czarul s'a retras.

Apoi când princesele imperiale aũ rămas singure în cameră, Marea Ducesa Constantin, care a fost în tot-dé-una prea afecționată repausatei, întorcându-se către rudele séle esclamá:

— «Iată sórta nóstră. Noi să trăim părăsite și singure și să murim, pe

sunt pe numele ei, și suma de 18 milioane de ruble, aprópe 50 milioane de franci, cari la mórtea ei trebuie să fie împărțiți între copii ce a avut cu Czarul. Pentru a putea înțelege originea acestei mari averi trebuie să ne aducem aminte că produsele minelor de aur din Urali și din Siberia sunt proprietatea personală a tuturilor împăraților stăpânitori.

când bărbații noștri caută distracțiunii cu alte femei! Ah! sërmană Imperătésă!»

Czarul Alexandru II era 'nalt, avea înfățișarea impunătoare, aer militar, dar înblândit de o mare sensibilitate. Erea obicînit să se scôle fôrte de diminetă, și se ducea să se plimbe cu câinele sêu; umbla fôrte repede și cu pași lungi. Câte-va minute dupe ce făcea acest esersicițiu înaintea palatului, se întorcea în palat printr'o *pedieză* (ușe secretă) și se pune la lucru. Séra visita theatrele. Imbrăcămîntea sea era în tot d'auna aceeași: devisa militară, manta gri, și n'a voit nici-o-dată să se despartă de insignele de aghiotant al împăratului Nicolae, tatăl sêu. Fuma puțin și une-orî chiar nici de cum; mânca și bea asemenea fôrte puțin, cu tôte

că se credea alt-fel. Dăm în această privință următoarea anectodă:

Intr'o zi oficerul de serviciu veni să spună Czarului că un țëran care a venit de departe pe jos cere să'i vorbescă fără martori, și cu tôte că i se spusese că nu putea să vorbească Czarului, el repeta neîncetat: «Voiŭ să vorbesc părintelui nostru, eŭ pot să'l scap»

Pus în curiositate, Czarul bine-voi să'l asculte. Apoi întorcându-se în sală țise rițënd:

— «Știți, Domnilor, ce mi-a spus acest om? A îngenuchiat înaintea mea și mi-a țis: Oh! părintele nostru, noi știm toți în satul nostru că ție 'ți place să bei peste măsură în cât 'ți pierđi chiar pentru câte-va țile și mintea; ține, ia acest léc, care de și 'ți permite să bei încă fôrte mult, însă te o-

prește de a'ți perde mințile. In zadar am căutat să'l incredințed că n'am obiceiul să mă înbăt; a voit să'mi lase sticluța lui și a plecat incredințat că mă voi servi cu ea.»

Cât de mult în anii din urmă s'aă schimbat obiceiurile vieței sële.

DRAMA DIN 13 MARTIE 1881.

Czarul Alexandru II, dupe ce a trecut în revisie milițiile sale, lângă podul Kazan, se întorcea la palat în trăsură, înconjurat de doi-spre-dece casaci călări. In două trăsuri cari veneau dupe el, era fratele său, marele duce Nicolae, colonelul poliției Dvorijtcky și mai mulți oficeri. Ajungând trăsura imperială la începutul stradei Miliona, între Teatrul Frances și Piața Mihail, unde erau grupate foarte multe persoane, se auți de o dată o detunătură îngroșitoare. Era ziua de 13 Martie 1881 și erau 2 ore și un sfert tocmai. Colonelul de poliție sări din sanie și vedând că lângă canalul Catarina soldații țineau cu putere, un

tânăr, se repezi la trăsura Czarului, deschise ușa și anunță suveranului că asasinul a fost arestat. Alexandru a cerut să fie acompaniat lângă tânărul asasin, unde se vedea înconjurat de o mulțime de lume și ținut de soldați: tânărul era nihilistul Nicolai Roussakow.—Locotenentul Rudicoff, fără să cunoască mai întef pe Czarul, esclamă: «Nu i s'a întâmplat nimic M. S.»? și împăratul, departe de ce pași de Roussakow, uitându-se în jurul său, zise: «Mulțumită lui Dumnezeu, nu sunt atins, dar priviți!» și arată un casac care dăcea rănit lângă trăsura sa apoi mai arată un copil care asemenea fiind rănit scotea niște țipete îngroșitoare de durere. Roussakow, auzind cuvintele Impăratului, murmură: «Și într'adevăr trebuie să mulțumești lui Dumnezeu dacă trăești încă!» In

acest timp colonelul Dvorijtsky luă de la soldați câteva hârtii, un revolver și un cuțit, găsite în busunările arestatului. Impăratul apropiindu-se de Russakow, 'l întrebă dacă într'adevăr el era care dedese foc, primind un răspuns afirmativ, atunci 'a întrebat cum se numește și ce ocupațiune avea. Arestatul răspunse: «Glazoff, muncitor.» Acesta era supra-numele lui Russakow. Pe când Czarul, întorcându-se să plece, a făcut câți-va pași către locul unde s'a făcut exploziunea, izbucni o a două bombă la piciorle lui. Pentru câteva secunde un nor de fum de západă, de bucăți de haine și alte obiecte ascunse tot. Dar când toate aceste s'aū împrăștiat, un spectacol îngroșitor s'a prezentat înaintea ochilor tuturilor. Impăratul rezimat de grila canalului, se ținea cu amândouă

mânile tot de grilă: nu mai avea nici manta, nici chipiu, și acoperit de sânge a bea respira. Picioarele sale erau góle și sdrobite, pulpele erau făcute bucăți și sângele curgea șiróie, asemenea și fața era plină de sânge. Pe jos se vedeau bucăți din devisa lui militară pline de sânge. Colonelul Dvorijsky, asemenea rănit, se sculă dupe jos auđind pe împăratul care cu o voce slabă cerea «ajutor» și împreună cu alții s'a apropiat de el. Cineva a dat împăratului o batistă și dânsul luând'o a apropiat'o de față spuind cu o voce și mai slabă: «'Mi este frig! 'mi este frig!» Cei ce'l înconjuraü l'aü luat la braț, dar el începuse a'și pierde simțirile; prin ajutorul marelui duce Mihail, care veni în acel moment, aü pus pe împăratul în sania colonelului Dvorijsky, și locotenentul contele Ken-

dukoff i-a acoperit capul cu chipiul său. Marele duce Mihail, plecându-se către fratele său, l'a întrebat dacă aude și împăratul răspunse fórte liniștit: «Da, aud». Celora cari 'l întrebaü cum se simte, răspundea numai: «Mergeți mai iute la palat», apoi fiind-că căpitanul de stat-major Freanks a propus să'l ducă în casa cea mai apropiată spre a i se da îngrijiri mai urgente, împăratul răspunse: «Duceți-mă la palat, voiü sē mor acolo». Aceste aü fost cele din urmă cuvinte ce murindul monarh a mai pronunțat. Dorința sa a fost împlinită; — sania mergea mai întâiü la pas, dar puterile rânitului slăbinduse din ce în ce mai tare, mérsă în galop d'a lungul canalului Moika, trecēnd podul grajdurilor regale și parcurând stradele Moschkew și Miliona. Pe acéstă din

urmă stradă este situat palatul marele duce Vladimir. Soția unui servitor, era la fereastră tocmai în momentul când trecea tristul cortegiū; înspăimântată alergă să înștiințede pe bărbatul său, și a intrat plângend în sala de mâncare, unde marele duce era la masă. Invitații și marele duce s'au sculat și au alergat îndată lângă patul Czarului. Asemenea au alergat și doctorii din toate părțile. Indată ei au vădut că cazul era grav. O jumătate oră dupe acesta Czarul și-a dat cel din urmă suspin.

Din suita personală a Czarului au fost rănite 9 persoane, unele mai grav, altele mai ușor, și una singură din ele a murit câte-va zile mai târziu; din poliție cu ministrul Vorschitzchy, au fost răniți un-spre-zece, din care doi, împreună cu copilul de care am

vorbit mai sus, au murit dupe puține ore.

Poliția în urma hârtielor ce s'au găsit asupra lui Russakow, a început o investigațiune foarte serioasă și a făcut mai multe arestări.

Mórtea Czarului în acea zi era cu desăvârșire hotărâtă. Dacă în loc de a trece pe strada Miliona, ar fi trecut pe altă stradă, adică pe calea Sadowaja care dă în Newski, ori cum în acea zi ar fi fost omorît.

Prin hârtiele ce s'au găsit asupra lui Russakow, era o hartă a Petersburgului, trei puncte erau însemnate cu roșiu: un punct era acela unde se săvârșise asasinatul, altul în strada Sadowaja și al treilea într'un alt punct al orașului. Poliția a alergat să cercețede aceste lugubre semne roșie. Locul însemnat din strada Sadowaja co-

răspundea cu o mică prăvălie de vin-
 țători de lapte. Poliția a intrat în a-
 cestă prăvălie. Stăpânii erau absenți;
 cercetând au aflat că această prăvălie
 era locuită de un om și de o femeie
 care s'au instalat aci de câte-va luni
 și cari au tras asupra-le ore-cari
 bănueli, căci fumaș țișării prea fine
 și pozițiunea lor nu putea să le per-
 mită o ast-fel de cheltuială. Poliția
 făcu-se mai de mult perchisiție în
 aceste locuri, dar nu găsise nimic.
 Căutând prin casă, au găsit dupe o
 cadră a lui sfântul Nicolae, înaintea
 căreia ardea o candelă, o deschidă-
 tură în țăid. Constatară că această deschidă-
 tură prin care putea să treacă un om
 da până într'o galerie subterană, care
 mergea sub drum și că această gale-
 rie era plină de cutii de dinamită că-
 rora dându-li-se foc ar fi făcut să saie

în aer totă strada. Nu mai încăpea
 nici o îndoială. Nihilistii hotărâseră să
 arunce în aer tot drumul pe unde
 trebuia să treacă Czarul.

Descoperindu-se această mină poliția
 a alergat la locul cel l'alt însemnat
 cu roșiu. Era o casă mică foarte mo-
 destă. Când persónele tribunalului au
 sunat ca să li se deschidă, o voce
 de bărbat strigă: *cine este?* Dupe res-
 punsul procurorului s'a făcut o tăcere.
 Soldații au amenințat că vor dărâma
 ușa, atunci s'a tras din casă cinci
 descărcături de revolver cari n'au lo-
 vit pe nimeni. În momentul când o-
 mul și-a tras o lovitură de revolver
 în inimă, o dómna tinără a deschis
 ușa spuind:

— «Luați séma aci este dinamită».

Și într'adevăr pe feréstră s'a găsit
 borcane de sticlă conținând câte cinci

oca de dinamită fie-care. Dómnă a fost arestată și cadavrul sinucidului a fost rădicat de jos. Puțin dupe acésta s'a întâmplat tot în aceeași casă o altă scenă sângerândă.

Amploiatul de poliție, însărcinat cu perchisiția, ordonase să se lase a intra orî cine ar veni. La 11 ante-meridiane un tînăr îmbrăcat destul de bine, 'nalt, corpulent, blond, de aprópe douăzeci și cincî de ani, apăru pe scări. Servitorul 'l întrebă ce voește și el răspunsă că caută pe negustorul Ión Petrow, ușa No. 12. Apoi necunoscutul să sui pe scări cu tóte că servitorul i-a spus că locuința negustorului era din partea cea l'altă. Soldații cari erau așezați sus, l'au arestat, căci a refusat a spune cauza visitei sale. Voise să'î facă o perchisiție, îndată ce i s'a scos blana, el a luat din buzunar un revol-

ver, trase cu el și lovi trei soldați; în sfârșit trei soldați aũ putut să'l dominețe și căutând prin busunarele lui aũ găsit mai multe notițe prin cari s'a vedut că el avea o întâlnire în acésta casă. Acest tînăr se numea Timoteu Michailow. Căutând și răscolind prin camere s'aũ găsit o mulțime de bombe, chiar din acelea cari aũ omorât pe Alexandru II.

Omul ce s'a sinucis era unul anume Nawrotzky; femeea era complicea lui anume Jese Helfmann.

PROCESUL CEL MARE.

Din ziua de 7 până la 10 Aprilie (1881) avu loc în Petersburg procesul cel mare. În tot timpul procesului acușaii au arătat cea mai mare tărie de inimă.

Tribunalul era compus de :

Fuchs, președinte. Senatorii Pissarew, Orlow, Sinitzin și Belostolzky judecători.

Ministerul public era compus de substitutul procurorului general Murawiew și substitutul procurorului Postotzky.

Acușaii erau :

Nicolae Ivanoff Russakow, 19 ani, muncitor, statură mică, blond, fără barbă, îmbrăcat în haine negre.

Gabriel Timoteu Michailow, 21 de ani, țeran, statură potrivită, blond, îmbrăcat în haine negre.

Jesse Miroff Helfmann, 26 de ani lucrător, statură de mijloc, ochi negri, nasul turtit, cu părul pieptănat înapoi. Infățișește tipul evreesc, este îmbrăcată în negru.

Nicolae Kibaltschitsch, (fiul unui preot), surnumit în secta nihilistică *tehnical*, 27 ani, statură de mijloc, părul castaniu, barbă scurtă.

Nicolae Andrei Ivanoff Scheljabow, 30 ani, țeran, înalt, slab, părul închis, barbă lungă, sprâncene dese, ochi gri foarte vioi.

Sofia Looffa Perowskaja, 27 ani, nobilă, mică, slabă, palidă, fruntea 'naltă și strâmtă, îmbrăcată în negru.

Înainte acușaiilor erau avocați a

părători Unkowoki, Chartulari, Gehrke, Gerard și Kedin.

Scheljabow n'a voit nici un apărător.

Martori ai fost 64; acușați 11. Trei preoți: unul grec, unul catolic și unul protestant, erau față ca să asiste la jurământ.

De asupra fotoliului președenției se vedea portretul de mărimea naturală a Czarului ucis, acoperit de un voal. Citirea actului de acușațiune a ținut două ore.

Titlurile ai fost trei: Asasinatul Czarului, mina din strada Sadowaja și atentatul pe calea ferată din Moscova.

Din procesul cel mare, care s'a terminat prin condamnarea la mörte a celor șese acușați, sentința pronun-

țată la 11 Aprilie, estragem următoarele particularități.

Russakow a mărturisit faptul ce făcuse. El a aruncat bomba cea d'ântéiu sub trăsura Czarului.

S'a apropiat umblând foarte încet ținând în mână bomba învălită într'o cărpă albă: ast-fel în cât unii ai crezut că ținea o minge de zăpadă.

Russakow, dupe ce a aruncat bomba la picióarele cailor, a încercat să fugă; dar a fost arestat de unul anume Nazaroff. Tânărul era liniștit și chiar surídea. Pe când 'l duceau la poliție s'a rugat de soldați să 'l apere de furia poporului; apoi le mulțumi că 'l ai protejat.

Russakow a declarat că spera de la mörtea Czarului: 1-iu. Distrugerea barbarismului, 2. Libertatea desfășurării propagandei socialiste, 3. Imbu-

nătățirea condițiilor economice a țeranilor, și prin acésta a se opri o revoluție, și perirea urei a înaltei puteri rusești în contra socialiștilor. In-suflat de aceste sentimente, a jurat că va săvârși atentatul nu ca un simplu instrument, dar dintr'un sentiment de datorie insuflat din inima sea.

«—Aparțineam—dise el—partidului *Narodnaja Wolja*.—Voința poporului; —care punea ca basa împlinirei hotărârilor sale reforma guvernului. M'am asociat partidului la începutul anului 1881, dar am văzut că singur n'aș fi ajuns nici odată scopul meu. Intr'o zi am făcut cunoștința lui Scheljabow, care pe atunci se numea Sacher și chiar Zucker, în casa studentului Ursinowic. Numai prin mijlocul acestei cunoștințe am putut să împlinesc mai multe proiecte. N'am avut

nici odată ambițiunea să fiu șeful conjurațiilor. Devotamentul meu era așa de mare pentru cauza noastră în cât eram satisfăcut în sufletul meu știind că puteam fi întrebuințat ca un instrument trebuincios. Scheljabow m'a dus acasă la el, la No. 7 (Rotha) Ismailewsky — Polk. Acolo am făcut cunoștința unui om, care 'mi a arătat scopurile și proiectele nihilistilor și care 'mi a făgăduit o recompensă de 30 ruble pe lună. Atunci am căutat să pot forma o asociațiune de muncitori, cu scopul de a 'i îndemna la răscolă ca să putem răsturnă ordinul social. Am fost față la tóte desbaterile partidului, cari de mai multe ori se făceau acasă la mine. Fiind în tot-d'a-una în relațiune cu Scheljabow, am înțeles îndată că cu moliciunea poporului rusesc era cu neputință ori

ce insurecțiune fără formarea unui mare partid. Atunci s'a format din noi un grup din care făceam parte eu, Scheljabow, d-na Perowskaja și un individ surnumit *Invalidul* și altul surnumit *Kater*.

«Scopul acestui grup era să curețe partidul de ori-ce spion, și să execute atentatul pe baza proiectului elaborat de comitet. S'au făcut pentru acesta mai multe adunări în casa Jessei Helfmann.

«O săptămână înainte de execuțiunea atentatului, Scheljabow adună membrii conspirațiunei, și a cerut să se presante vre unul ca voluntar pentru execuțiunea atentatului. Atunci m'am oferit eu, căci partidul în urma atâtor arestări scăzuse foarte mult. Se mai oferi și Mihail Iovanowitsch— surnumit *Kater* — ca și alți doi indiviți Micha-

low și Timofey. Michalow cunoscuse pe Scheljabow prin Perowskaja. D-na Sofia Perowskaja se informase de drumurile ce împăratul trebuia să treacă în ziua atentatului și a comunicat acesta conspiratorilor. Noi voluntarii ne-am adunat în casa Jessei Helfmann. Acolo am găsit pe lângă Jesse Helfmann, un tehnic și unul anume Nicolae Sablin, care mai târziu s'a sinucis. Tehnicul ne-a explicat efectul bombelor și ne-a făcut să cunoștem compoziția și rezultatul lor¹⁾. În ziua de 12 Martie am încercat puterea acestor bombe dupe monastirea din Smolny pe câm-

1) Bombele nihilistilor, de o invențiune nouă, sunt ca două bombe, una internă, cea laltă esternă, printre ele circulă un strat de apă. Prin mijlocul lovirei izbucnește întâiu bomba cea internă, care făcându-se sfărâmături opereață pe de-asupra apei, iar aceste sfărâmături la rindul lor mărindu-și puterea sfărâmă, nu ca mai înainte în puține bucăți, dar în mii de țandăre învelitoare esternă.

pul cel mare din Smolnik. Singur Scheljabow lipsea la acest experiment. Jesse Helfmann ne a spus că nu putea să intervie. Mai târziu am aflat, că Scheljabow a fost arestat la 11 Martie. În ziua de 13 Martie, ne-am adunat în casa Jessei Helfmann, ca să luăm în primire bombe. Acolo am găsit pe Perowskaja care adusese bombe învălite în două batiste albe.

«Am găsit acolo și pe tehnicul. Perowskaja ne a însemnat pe o copertă de scrisoare itinerariul preumblării Czarului, arătându-ne locurile unde trebuia să ne aședăm. Ea ne-a impus să omorâm pe împăratul când se ducea spre podul Kazan. Dacă atentatul ar fi găsit vre o piedică, trebuia să ne ducem în strada Mihail, unde ea ne aștepta într'un loc cunoscut de noi ca să ne dea alte ordine. La întorcerea împă-

ratului eram aședat lângă biserica Caterina; Michailow era lângă manejul Newsky asemenea și Ivanowitch și Timofey, erau aședăți lângă acelaș manej, fiind punctul cel mai periculos. La cas de trebuință se luase măsuri ca să se incendieze mina din strada Sadowaja. Dacă mina nu lua foc aveam ordin să alergăm în strada Sadowaja și să întrebuițăm bombe. Când împăratul a trecut lângă Canalul Catarinei, am aruncat bomba cu care eram însărcinat și am fost arestat. Mi se pare că în acel moment am văzut și pe Mihail Ivanowitch.

«Numai știu nimic în această privință».

Când Czarul se depărtase de Rusakow, un om care sta reșemat de grilajul Canalului Catarinei și care fără îndoială aștepta pe Czarul, ridică

brațele și a aruncat pe pavaj bomba a doua. Chiar el însuși a fost rănit, l'aū transportat leșinat la spitalul ce este anecsat cu grajdurile imperiale, unde dupe opt ore de suferință a murit. Indată ce a fost transportat la spital 'și reveni puțin în simțire, dar la tóte întrebările ce i se făceau asupra condițiunei sale și asupra numelui său, el răspundea in'tot d'a-una: «*Nu știū nimic*». — În essamenul *post mortum* s'aū găsit pe corpul său mai multe răni produse din isbucnirea bombei. Andrei Scheljabow, dupe cum știm a fost arestat în ziua de 11 Martie, poliția 'l căuta pentru atentatul dupe calea ferată din Moscova. El s'a arătat mai mândru de cât toți. Cu o voce tare și liniștită exclamă: «Sunt un om din popor și lucrez pentru el; ast-fel am înțeles și am condus lupta în con-

tra guvernului, inamicul poporului!»

În luna Noembre 1880 a fost arestat la Petersburg unul anume Poliwanow, care mai târziu s'a cunoscut că era Alexandru Michailow, nobil, și pe care asemenea poliția 'l căuta ca complice în atentate. În casa lui s'aū găsit obiecte cari aū arătat că el era amestecat în crimele nihilistilor. Poliția a mai putut descoperi încă și alte două locuințe ale nihilistilor, una în strada Podoli No. 37 și cea l'altă în strada Podja No. 11. În cea dintâi era pregătită o mare cantitate de dinamită, în cea de a doua era o tipografie secretă (*Letouschaia tipografia*). Locuitorii acestor case, cu óspeții lor, aveau toți paspórtelile false și cu încetul cu încetul aū fost toți arestați ca compromiși politici.

Maī mulți din ei și anume: Frieden-

sohn, Banannikow, Kolethowitsch — erau cunoscuți din niște procese trecute. Poliția a înțeles îndată că doi din ei avéu în conspirațiune un rol de mare valóre, aceștia era studentul graduat Trigoni și țeranul Scheljabow. Amândoi au fost arestați în ziua de 11 Martie 1881.

Făcându se perchisiție în casa țeranului Scheljabow, s'au găsit aparate pentru fabricarea materiilor explosive, tuburi de cauciuc și altele. Cu el se dea o femeie anume Voinowa, care a știut să scape de căutările poliției. Mai târziu a fost arestată și ea, dar în altă parte s'a putut afla că sub acest nume fals ea ascundea pe al său adevărat și că acéstă femeie era Sofia Perowskaja, complicea principală a lui Hartmann în atentatul din Moscova. S'a găsit asupra ei proclamațiunți ti-

părite ale nihilistilor și printre altele și un manuscris cu titlul: *Lucru preparator al partidului*, împărțit în următoarele capitole: 1. Organisația centrală; 2. Organisație locală și socială; 3. Muncitorii orașelor; 4. Armata; 5. Inteligența și tinerimea; 6. Europa.

De aci au început arestări și mai numeróse; cu toate acestea nu s'au putut opri atentatele.

Scheljabow a declarat înaintea tuturor că el aparține partidului *Narodnaja Wolja* — Voința poporului. — Ca agent de clasa 3-a a fost însărcinat de către Comitetul esecutiv să facă proiectul pentru omorirea Czarului. Pentru acest sfârșit s'au cerut «voluntari», adică membrii tuturor secțiunilor active ale partidului. S'au presantat 47 persoane, dintre cari Scheljabow ca însărcinat special al Comitetului, alésă pe cei ce i

s'au părut mai trebuincioși; alegerea ce a făcut era de 19 persoane, dintre cari una era Russakow. Indată ce atentatul a fost săvârșit și culpabilii arestați, el a trimis din închisoarea sa o scrisoare, scrisă de mâna lui, Procurorului general din Petersburg, prin care se declara complicele celor l'alți, și cerea să fie judecat pentru atentatul, căci luase parte la conspirațiune, apoi adaogă că n'a putut lua parte materialmente la acest atentat, fiind-că era închis de două zile. Conclusea spunând că stimedă pe Russakow și că singura lui teamă este că Guvernul în lipsă de probe formale în contra lui, n'ar întrebuița severitatea legii în contra «*veterinarilor revoluțiunelor.*»

Tot asemenea și Sofia Perowskaja la mărturisit că aparține partidului

Narodnaja Wolja și că a luat parte la cel din urmă atentat. A declarat că ea era în numărul acelor cari compunea parte cea mai activă a partidului, din al cărui fonduri lua bani pentru pregătirile de care era însărcinată. Ca agentă a Comitetului esecutiv, ea cunoștea toate secretele. De mult timp spiona, împreună cu alții, care erau locurile pe unde avea obicei să trecă împăratul. N'a voit să spuie de unde a luat cele două bombe pe cari le a dus învălitate în două bastețe albe la cea din urmă ședință a conspiratorilor. — Toate deposițiile ei relative la atentat se acordaă cu acele ale lui Russakow. Ea, ca directora atentatului a dat cel dintâi semnal despre trecerea trăsorei imperiale pe strada Mihail. După acesta în cea mai mare grabă s'a dus dincolo de

canalul Caterinei și de acolo a asistat la esplosiunea bombelor. Dupe ce bombele au isbacnit ea s'a depărtat. Ea a declarat asemenea că scopul său era: îmbunătățirea condițiunelor economice ale poporului și ridicarea la înălțimea sa morală și intelectuală. Și pentru a însuffla poporului simțimentul drepturilor sale civile și trebuința unei vieți publice, a crezut că era necesară o propagandă în mai multe locuri ale imperiului. Dar când guvernul prin severitățile sale a oprit o asemenea propagandă, partidul a fost silit să înceapă o luptă cu guvernul și să doborâre ca obstacol principal al triumfului său, pe șeful guvernului. Atentatul s'a săvârșit prin incredințarea cea mai intimă a partidului, că împăratul nu 'și-ar fi schimbat nici o dată politica sa internă.

Sofia Perowskaja, fica generalului Perowski, vechiul ministru, astăzi senator, a fost cea din tâi—acum 12—13 ani, când s'a organizat în Rusia mișcarea socialistică,—care a dat prețiosul concurs al energiei și a inteligenței sale noului partid care a cauzat atâtea insomnii Czarului Alexandru II. Ea avea atunci aproape 16 ani. În timpul procesului celor 193 a fost condamnată în exil și dupe ce a îndurat 24 de luni suferințele închisorei preventive, doi jandarmi o conduceau într'unul din cele mai sărace orașe ale setentrionului Rusiei. Era un frig îngrozitor: trei-șeci grade de termometru Reaumur sub zero — și un linitoliu de zăpadă de mai multe metre de înălțime acoperea pământul.—Ajungând la jumătatea unei păduri înfiorătoare, care era depărtată o sută de

chilometre de ori-ce locuință, călătorit s'aū oprit într'o colibă pentru a trece nóptea. D-ra Perowskaja a luat ciaiul și a oferit și jandarmilor. Aceștia, obosiți, fără putere din cauza suferințelor, sómei și a frigului, n'aū observat gustul bēuturii ce i-o dase Perowskaja, în care ea turnase opium, și aū bēut ciaiul fără nici o griją, dar în curând unul dupe altul s'aū lungit pe scaunele lor și aū început să dórma. Atunci Sofia Perowskaja, vēđând o haină de țeran, a luat'o s'a inbrăcat cu ea în cea mai mare grabă, a putut să scótă gratile de la feréstră și a fugit.

Indată ce s'aū deșteptat, jandarmii s'aū luat după urma ei în góna cailor lor, dar în zadar: tinera prisionieră în cel mai scurt timp se duse să întâlnească amicii săi din Peters-

burg, pentru a servi, dacă era cu puțință, cu o ardóre mai mare, mai vie cauza pentru care îndurase o condamnațiune atât de îngrozitoare. Acolo, s'a vēzut de mai multe ori inbrăcată bārbătește umblând din sat în sat și predicând ideile socialiste în mijlocul țeranilor; mergea pe jos, adesea făcea o mie de kilometre, fără a se opri, bravând ori-ce piedică; nici uraganele, nici sómea, nici chiar bólele nu puteaū triumfa asupra energiei sélle. Ea a jucat un rol fórte mare în atentatul din Moscova din luna Decembrie 1879, împreună cu Hartmann; toți credeaū că ea este soția lui. Nu se póte descrie cu ce energie ea a grăbit săparea minei dupe calea ferată din Moscova; ea dirigea lucrările, păđea și se preumbla nopți întregi fără să dórma, și în sfârșit ea a fost cea din

urmă care a eșit din casă, dupe ce a isbucnit mina și s'a răsturnat trenul bagajelor. Totul arată în ea o inimă foarte tare.

Statura ei era mică și de o frumusețe însemnată, avea pe atunci 26 de ani, dar orîcine ar fi creșut că n'are de cât 15 ani. Vecinii săi întrebau câte odată pe Hartmann cum de s'a însurat cu o fată atât de tânără. Această tinerețe aparentă incuragea pe vecinele să dea Sofiei Preowskaja câteva consilii de familie : 'i spuneau cum trebuie să se porțe o soție cu bărbatul său, unde trebuie să așeze sfinții și portretele familii imperiale, ea primea consiliile tuturilor ; sfinții și portretele imperiale cari n'aū lipsit nici odată din casa ei, aū contribuit mult a depărta orîce suspect, toți admirau religiunea tinerei perechi și devotamentul său pentru împăratul.

Purtarea acestei femei în tot timpul celui din urmă proces a fost foarte glumeață și sardonică. 'Și bătea joc chiar de judecători, căroră le răspundea :

— 'Mi bat joc de tribunalul vostru. Veți fi tot atât de orbi ca și poliția vóstră, sub ochii căruia am dat colegilor mei, mișcând o batistă, semnalul ce era înțeles între noi : am putut să mă depărteș în tótă liniștea, și poliția n'a văduț nimic.... 'Mi bat joc de poliția vóstră !

— Dar gândește-te la pedeapsa care te așteptă.

— Spânđurătórea, știu foarte bine, dar sunt gata să 'mi bat joc de spânđurătórea vóstră !

— Dar este o pedepsă divină !

— 'Mi bat joc și de pedepsă vóstră divină !

— Este óre cu putință sã nu fie nimic sacru pentru d-ta ?

Nu rîd de poporul care este singurul lucru sacru pentru mine.

Acusatul Nicolae Kibaltschitsch a spus cã a început sã pregãtescã dinamita pentru revoluționari chiar din an. 1879, cãci din an. 1871 studiase ingineria și medicina. El a fost care a arãtat cantitatea de dinamitã trebuinciosã pentru a se pregãti mina din strada Sadowaja. La începutul interogatorului, spunea cã și el arãtase proiectul de a arunca bombe, dar în urmã a declarat cã acãstã idee și relativa construcțiune a bombelor trebuie atribuitã la douã persoane, cari sunt încã în libertate și care sunt în stare, și chiar fãrã el, sã reînnoiascã faptul. El n'a fost fãță la atentatul din 13 Martie, dar pregãtise 4 bombe, din cari douã

aũ fost acele ce aũ fost duse de Sofia Perowskaja în localul conspirațiunei. A mărturisit asemenea cã a luat parte la omorul lui Mesenzew și a oferit ajutorul sãu spãnzuratului Kroiatkowski. Pus fãță cu Russakow, acesta a cunoscut în el persóna ce eĩ o numeãu « *technicul*. » El a mai adãogat cã speranța lor pentru reușita întreprinderii era fondatã în mina din strada Sadowaja, pe cãnd efectul bombelor 'l credeaũ toți de nici un folos. În general *technicul* cãuta a se apãra ca om de științe și inginer mai mult de cãt o apãrare proprie politicã.

Jesse Helfmann, care în urmã locuia cu Sablin, locuise întâiũ cu Andrei Nicolajew. Ea a negat complicitatea sea, și a refusat sã dea ori-ce explicațiune. În casa eĩ pe lãngã acusații sã mai ducea și unul anume

Mihail Iwanowitch: în domiciliu său s'a găsit o tipografie secretă (*Zelouscaia tipografia*), a *Gazetei muncitorilor*, care conținea o programă pentru muncitorii nihilistilor. Jesse Helfmann împărțea proclamații tipărite, și Sablin s'a mutat în strada Teleschnaja.

Michailow era un membru subaltern al *Norodnaja Wolja*. Era însărcinat să urmărească și să observe spionii partidului. În ziua de 16 Martie a fost chemat de către Sablin în strada Teleschnaja și a fost arestat. Michailow n'a voit să mărturisască culpabilitatea sa.

În ziua de 9 Aprilie s'a dat cuvântul procurorului Statului Murawiew, care desfășurând pledoaria sa, vorbea cu multă căldură. Agravă mai cu deosebire pe Scheljabow ca autor moral și intelectual al crimei și seduc-

torul lui Russakow, al lui Michailow și a celor l'alți. A susținut asemenea și acuzațiunea în contra Jessei Helfmann și în contra lui Michailow, spunând că trebuie a se condamna, nu numai nihilistii, dar și Nihilismul, și aceasta, pentru a se înștiința poporul a se feri de pericolele acestor conspirațiuni. Discursul a fost foarte important, a ținut șese ore și a produs o mare senzațiune.

Apoi s'a dat cuvântul d-lui von Unkowsky, apărătorul lui Russakow. În discursul său care a ținut numai 40 de minute, D-l Unkowsky a spus că față cu mărturisirea lui Russakow el nu putea să vorbească în favoarea lui, d-er invoca numai circumstanțele atenuante. A arătat că clientul său era încă minor și că trebuia a se lua în considerațiune inesperienza sa și misterele nihilistilor cari l'au sedus.

În urmă au vorbit cei l'alți apărători. După ce toți au isprăvit, începu să vorbească acúsatul Scheljabow. E a vorbit aprópe un ceas în apărarea sea, dar adesea ori a fost întrerupt de preşedintele. A arătat tot programul partidului său. — «Eú sunt un adevărat rus,» şise el, dar n'a vorbit de cât în treacăt despre faptul de care era acusat. Preşedintele 'l rugă să ajungă mai curând la scop. Schelabow surise şi răspunse:

«Voi să termin descoperind tot sufletul meu.» Apoi isprăvi rugând tribunalul să crează că amicul său Michailow era inocent de faptele celle mai grave.

Apoi s'a dat cuvântul lui Russakow, care a declarat numai că nu 'i pare rău de ceea ce făcuse şi aştepta mórtea.

Michailow pronunţă numai câteva cuvinte; a mărturisit că nu se înţelegea în politică şi că dorea numai să schimbe sistemul care face din muncitori nişte adevărați sclavi, siliți a să tortura 17 ore pe di; mănând pâine neagră.

Acusata Jesse Helfmann, îngână puține cuvinte neînțelese.

Kibaltschitsch se apară cu multă ușurință, fiind un discurs de o jumătate oră. A vorbit cu sarcasm de chipul prin care exagerează cineva valoarea vieții omenești: «Ce este a muri? Nimic!»

Sofia Perowskaja a vorbit o oră cu multă liniște și cu vocea tare, a conchis cu aceste cuvinte: «Eú am contribuit la pregătirea atentatului și am ajutat a'l săvârși. D-lor judecatori, se nu aveți nici o preferență pentru mine,

fiind-că sunt o femeie. Voesc și pretind mórtea.»

Apoi președintele a declarat închiderea desbaterii.

La 6 ore și 20 minute a dimineții zilei următoare, judecătorii 'și reluară locul și președintele dete citire sentinței prin care se condamnă la mórte: Russakow, Michailow, Scheljabow, Kibaltschitsch și cele două femei Jesse Helfmann și Sofia Perowskaja. Sentința ce privea pe această din urmă a fost supusă aprobațiunei împăratului, fiind-că Perowskaja, dupe cum am văzut, aparținea nobleței.

Condamnații au fost siliți, dupe obicei, să iscălească cererile lor de grație, care însă au fost respinse. Jesse Helfmann, auđind citirea sentinței a leșinat. Reviindu'și în sine, a cerut să vorbescă cu doctorul și 'l-a

mărturisit că simțea a fi mumă. Un al doilea doctor constată adevărul. Esecuțiunea Jessei Helfmann a fost suspendată.

SUPLICIUL OMENESC.

În ziua de 15 Aprilie 1881 s'aû executat cele cinci sentinþe ale omoritorilor Czarului Alexandru II (*Zarenbitza*) pe câmpul din Semenow, care a fost înconjurat de miimi de sulite. Precauþiunile luate de poliþie aû fost foarte mari, și pe când cei cinci nihilisti se spânzuraû, s'aû arestat mai mulþi revoluþionari, găsindu-se asupra-le dinamită și scrieri tipărite ⁽¹⁾. Asemenea a fost arestat unul anume Stumer, care împărþea proclame în

(1) Unul din aceștia a fost arestat tocmai când eșia din tipografia vechiului organ revoluþionar *Zemlja i Wolja*.—«Pământ și Voinþă.»

contra sentinþei. Alții aû fugit dupe o luptă crâncenă.

Cele din urmă ore ale condamnaþilor și ale execuþiunii sunt foarte dureroase.

În ziua de 14, ei se pregăteaû să părăsescă lumea și aû scris mai multe scrisori, din cari reproducem aci câte-va pasage.

Cea mai liniștită și în scrierea scrisorei a fost Perowskaja : ea era liniștită în conștiinþa ei de ceea ce făcuse; nu'i părea rău, și nu se plângea. Kibaltschitsch se ducea cu multă liniște înaintea morþii, este adevărat însă că el căuta a se justifica. Sche-liabow era tot acelaș și în scrierea scrisorilor ca și înaintea tribunalului.

Scrisórea Sofiei Perowskaja era adresată către maica sea, care locuește la Paris, și nu conþinea nici un cu-

vânt prin care se cerea ertare, căci mama cunoștea simțimintele ficei sële. Printre altele erau scrise următoarele cuvinte: «Nu cer ertare tatălui meu, fiind-că știu că el nu mă va erta nici odată.» Scrisoarea se termina fără a mai spune ceva despre faptul întâmplat.

Kibaltschitsch a scris fratelui său:

«Am aflat de la avocatul meu apărător că tu ai venit aci, m'am hotărât dar a'ți scrie aceste câte-va rânduri. Acum nimic nu se mai poate schimba; îndură cu liniște filosofică ca și mine aceea ce s'orta 'mă a păstrat. Eu sunt o victimă a desfășurării istorice a sorței țerei noastre, și am făcut numai aceea ce trebuia să fac. De două săptămâni am suferit niște emoțiuni îngrozitoare; acum totul este sfârșit. Sunt liniștit și resemnat;

întâmplă-se cu mine aceea ce s'orta 'mă a însemnat.» Apoi a rugat pe fratele său să intereseze pe avocatul de aratul său mecanic. Kibaltschitsch a lăsat proiectul său Statului cu condițiune ca câștigul să se dea în folosul orfanilor a condamnaților politici.

Scheljabow a scris surorii sale:

«Peste puțin mă voi duce acolo unde nu sunt nici dureri, nici suspinuri. M'am încercat cât am fost pe pământ să lucrez cu ardore ca și aci să potă fi mai puține dureri și mai puține suspinuri. Acesta era scopul meu. Pentru acest sfârșit am sacrificat totul. Acum părăsesc această lume și d'zeu mă va judeca. Dar dacă d'zeu va fi apărătorul meu, dacă el nu va condamna faptele mele, care va fi s'orta judecătorilor dupe pământ ce m'au condamnat? Ce rușine va că-

he pământ

dea asupra-le!» Urmează cuvinte frățești de adio.

Aceste scrisori s'aũ trimis de către procurorul la adresele lor.

În dimineața zilei de 15 Aprilie steagul negru fălăia pe stațiunea drumului de fier din Petersburg la Tzar-koe Selo.

Piața supliciului era încă acoperită de un strat de gheață.

În mijlocul pătratului ce se formase de soldați, era așezată spânzurătoarea de lemn negru, care reflectată de cerul azuriu, da o înfățișare spaimântătoare. De asupra pedestalului două grinzi verticale erau legate de o grindă orizontală. Cele două grinzi verticale erau foarte solid înfipite în pământ. Între ele se ridicase un pedestal mai mult lung de cât larg, înconjurat de un grilaj numai în trei

părți. Grinda orizontală era pătrată. Ea conținea 6 verigi de fier, înfipite în grindă cu soliditate. Amândouă grindile verticale aveau câte trei verigi mai mici, ce aũ servit spre a se lega funiile spânzurațiilor.

Pe pedestal, mai în fund, erau așezați trei pari mai 'nalți de cât un om, de unde atârnaũ două lanțuri, în vârful cărora erau niște inele mari deschise. Într'un timp acești pari serveau de berlină. Aci se expuneaũ condamnații ce erau trimiși în Siberia. Totul era vâpsit în negru.

Jos în fața pedestalului erau patru condamnați militari, cari trebuiaũ să dea ajutor calăului și ajutorului său. Eraũ îmbrăcați cu o blană de pele de capră cu lână întorsă pe dos. Ei aveau înfățișarea liniștită și indiferentă, păreau niște ómeni fericiți c'aũ putut

să respire puțin aer. Puține metre de parte de spânzurătoare se construise un loc puțin rădicat de scânduri, unde au luat loc procurorul, secretarii, membrii tribunalului și câți-va spectatori privilegiați.

Patru companii de infanterie compuneau pătratul care înconjura spânzurătoarea; mai departe erau așezați jandarmii și cazaci.

O mulțime nesfârșită se îmbulzea în depărtare. Sorele făcea să strălucască clopotnița bisericii rusești.

Generalul baron Driesen comanda soldații de serviciu; trecând călare dinaintea liniilor, soldații îl primiră cu salutul rusesc: «Bine ați venit, Excelență!» Generalul Baranoff sosi în trăsură.

La 8 ore și 35 minute, două trăsură aduceau pe procurorul imperial,

secretarul curții supreme, un doctor și trei magistrați, toți în mare ținută.

De odată în depărtare se auzi un sgomot produs din mișcarea mulțimei. Se făcu o mișcare generală. Se vedea strălucind sulilele casacilor; apoi s'au vădut înaintând foarte încet carăle cari conduceau pe condamnați. În carul dintâiu sta Russakow și Schieljabow. În al doilea ședea Sofia Perowskaya; la mijloc, într'o parte avea pe Kibaltschisch și în cea l'altă parte pe Michailow. Carăle sunt un fel de lădi mari negre, de cari stați atârnați condamnații. În semn de infamie și ca poporul să 'i pôtă vedea mai bine, condamnații șed jos intorcând spatele, spre cal. Escorta este compusă de infanterie și cazaci, și sunt precedați de tobe și cornuri.

Înainte de a eși din închisore, con-

damnații îmbracă haina specială neagră cu urechi mari, blană neagră, pantaloni de postav cenușiu. Legată de gât și lăsată pe piept atârână o tablă neagră pe care este scris cu litere albe cuvântul *zarcubiitza*, care însemnează: *Paricida* sau *Czaricida*.

Sofia Perowskaja are în cap un capișon, o mantie lungă neagră îi acopere rochia de pândă cenușie; ea șade în car cu brațele lăsate în jos; în mâini are mănuși fără degete.

Russakow și Keljabow, desfăcându-li-se lanțurile care îi ținea s'aun dat jos din car. Apoi veni rândul celor l'alți. Aun ajutat pe Sofia Perowskaja ca se se cobóre.

Indată ce condamnații aun ajuns în aintea spânđurătoarei, s'aun îmbrățișat toți unul cu altul cu multă afecțiune.

— Toți aun arătat un suflet foarte

liniștit. — Scheljabow și Russakow erau galbeni, dar mândri. Perowskaja a arătat și aci o deosebită tărie de caracter. Obrajii săi erau puțin cam rumeni, fața severă, fără cea mai mică umbră de teamă, plină de curaj și de demnitate.

Vântul îi incurcase părul care îi cădea în desordine pe frunte. Ochii ei priveau cu blândete și cu melancolie trista înfățișare care o inconjura.

Calăul venise din Moscova: se numește Froloff, este un jandarm vechiu, un om tare, are barba blondă și este foarte aplecat la bătură. Este îmbrăcat cu o haină albastră, foarte murdară, iar în picior are o pereche de cisme foarte mari. Adusese cu sine într'o batistă frânghiele ce trebuiau întrebuințate la spânđurătoare. Pe lângă că nu

'și cunoștea bine meseria, apoi în acea zi era foarte beat.

Froloff a așezat condamnații înaintea parilor berlinei, fără a'i lega și în ordine cum vor fi spânzurați; începând dela dreapta era Kibaltschitsch; Michailow, Sofia Perowskaja, Scheljabow și Russakow.

Tobele cari în tot timpul acesta n'au încetat sunetul lor lugubru, de o dată s'au oprit. Secretarul Popoffa a cetit sentința.

S'a făcut semn celor cinci preoți îmbrăcați în vestminte de slujbă, să înaintede. Preoții suinduse pe pedestalul spânzurătoarei s'au pus în fața condamnaților, prezentându-le un crucifis, pe care toți, și mai cu seamă Scheljabow, l'au sărutat cu ardore. În momentul acesta soldații au prezentat armele. Preoții s'au coborât dupe pe-

destal, tobele au început eară sunetul lor.

Calăul scoțindu'si haina, a rămas într'o cămașe roșie, vestă și pantaloni de plisă. Se apropiă de Kibaltschitsch și i pune pe d'asupra capului o cămașă cenușie fără mâneci; tot în acest timp. ajutorul calăului și soldații însărcinați a'i ajuta se ocupa a face și ei celor l'alți condamnați aceeași lugubră toaletă.

Indată ce s'a isprăvit îmbrăcarea condamnaților cu cea din urmă haină, calăul a ordonat lui Kibaltschitsch să se sue pe un scaun de lemn, i pune frânghia împrejurul gâtului, incredințându-se dacă nodul alunecă bine, apoi foarte repede trage scaunul de sub picioarele lui.

Sunt 9 ore și 5 minute.

Kibaltschitsch se întorce asupra'si și se leagănă în aer vr'o două minute,

apoi 'l închid într'un sac de unde i să văd mișcând picioarele cari au rămas afară, fiind sacul mai scurt de cât el.

Veni rindul lui Mihailow, dar îndată ce calăul i-a scos scaunul de sub picioare, frânghia s'a rupt, spânzuratul a căzut pe pedestal, dar îndată s'a ridicat în picioare. Gâdele se repede, ia un alt căpăstru, dar greșește și ia tot pe cel d'întâiu, care rupându-se eșise din verigă. Vede greșéla ce a făcut și légă bine lațul nou de gâtul condamnatului.

Indată ce Michailow este aruncat în aer, frânghia se rupe pentru a doua órá și Michailow cade din nou pe pedestal, dar de astă dată e ca și leșinat. Gâdele care 'și perduse cu desăvârșire capul, pune la gâtul lui Mihailow, pe care 'l țineau agenții,

frânghia care trebuia să fie pentru Perowskaja; dar extremitatea cea l'altă a căpăstrului nu era bine legată și un alt vagabond, ajutat de un *gorodowol* (păzitor urban), întrebuintedă o mulțime de timp ca să lege frânghia de o scândură. Nenorocitul Michailow suferea jumătate mort între mâinele calăilor săi. — Corpul său fiind însă prea greu și pentru acéstă frânghie s'a deșirat în vârf; calăul vedând că frânghia se deșiră, trase cu putere condamnatul în aer și ast-fel se sfârși acéstă scenă înfiorătoare. Din fericire Michailow dacă nu era mort, cel puțin era afară de sineși chiar dupe a doua cădere.

Sofia Perowskaja, vedând că Michailow suferise așa de mult, a oftat din fundul inimei; însă a avut atâta putere să'și reție lacrămile.

Poporul murmură, ér Froloff strigă *Oh! eto nitschewo!* (Nu este nimica). Doctorul invitându'l să pue alt-fel frânghia la gâtul lui Michailow, el i răspunsă: «Când va trebui să te spânzur și pe tine 'ți voi lega frânghia de gât cum vei voi».

Michailow a repetat prin suferințele sêle celebrele și istoricele cavinte ale lui Pestel¹⁾. Antecesorul lui Froloff ca și el nu'și cunoștea bine meseria, a lăsat să alunece frânghia, care era legată de gâtul lui Pestel care cădând și-a rupt un picior. Nenorocitul sculân-

1) Pestel, dupe cum am văzut, conspirase în contra lui Nicolai. El și tovaroșii sêi au răscolat câteva regimente cari nu cunoșteaă nici libertatea, nici constituțiunea. Czarul în scurt timp a putut domina rebelii, și senatul a fost îndată convocat ca să judece pe cei vinovați. Eraă toți tineri și nobili. Cinci din ei sã fost condamnați a fi tăiați în patru!... Clemența suverană a schimbat pedecapsa lor în spânzurătoare.

du-se de jos cu multă greutate și în mijlocul durerilor celor mai îngroștore, esclamă cu un trist suris: «*Nenorocită țera, unde nu se știe nici a spânzura!*» și a fost din nou ridicat în aer.

Gubernul a căutat toate mijlocele ca supliciu omenesc să fie cât se putea mai înfiorător, ca să inspire gróză, dar el n'a inspirat de cât milă.

Și Perowskaja a suferit foarte mult, a fost spânzurată în două rinduri și cu multă greutate. Chiar ea singură a căutat să ușureze operațiunea, făcându'și vânt, dar nu i-a folosit nimic. Avea încă picioarele pe scaun, când gâtul ei era cu putere strâns.

Apoi veni rindul lui Scheljabow. Călăul i leagă frânghia de gât și 'i scôte scaunul de sub picioare. Atunci condamnatul s'a aruncat cu putere înapoi,

și a rămas spânzurat cu bărbia întorsă în sus.

Russakow a fost executat cel din urmă. El s'a agățat cu o mișcare convulsivă de scaun. Calâul a tras frânghia pentru a'i da o direcție verticală¹⁾.

1) Corespondentul foiei *Kölnische Zeitung* a scris că Froloff deși are mai mulți ani de eserețiu, cu toate acestea este un «sgarictor» iar nici de cum un calâu. Am asistat la mai multe spânzurări în Orient,—dîce el—dar n'am văzut nici o dată un masacru de condamnați ca acesta.

S'a șis că Froloff a fost condamnat la 250 lovituri de biciu pentru chipul cu care a executat spânzurarea; dar nu este adevărat: adevăratul motiv pentru care acest funcționar (*Cinovnik*) a fost condamnat la bătaia biciului, este că dupe execuțiune el a vîndut amicilor spânzuraților frânghiile cu care au fost spânzurați. Mai cu sémă frânghia de care a fost atârnată Sofia Perovskaja a fost vîndută fir cu fir și toți nihilisții șin câte o bucașcă pe inimă. Și batista care i s'a pus la ochi în momentul de a o arunca în eternitate, a fost asemenea vîndută de Froloff și tăiată bucățele.

Fotografia Sofiei se vinde în toate părțile. Se tipăresc versuri prin care se fac jurăminte de a o resbuna.

Indată ce s'a sfârșit execuțiunea, cioclii au adus sicriile: erau de lemn alb. Mai înainte de a se depune spânzurații în sicriile lor, doctorul închisórei a constatat mórtea.

La 10 ore totul era isprăvit.

INIMA RUSĂSCĂ.

Correspondenții ziarelor sunt de acord asupra impresiunii înfrorătoare, produsă asupra tuturilor de chipul cu care au fost spânzurați cei cinci nihilisti; ei adaogă că censura Statului nu numai i-a oprit a arăta prin telegramă cele întâmplate, adică a face descrierea acestei scene îngrozitoare, dar le a șters de prin telegrame cuvintele prin care se arăta că condamnații s'au îmbrăcișat toți sărutându-se înaintea spânzurător ei unul cu altul cu multă afecțiune.

Apoi mai spun că în séra execuțiunii celor cinci nihilisti, poliția dedese ordin ca toate cârciumele cele mici să se închiză mai de vreme ca de obicei;

cu toate aceste precauțiuni însă, agitațiunea poporului era mai mare: spuneau că guvernul au făcut foarte rău să incredinteze în mâinele unui individ infam ca calăul Froloff execuțiunea sentinței.

Aceste critice și aveau eoul lor, căci chiar din șioa înaintea supliciuului se imprăștiase vorba prin popor că atât femeile cât și Michailow ar fi fost gratiați în momentul spânzurătoriei. Poporul este convins, și cu drept cuvânt că s'a văzut *dreptatea lui Dumnezeu*, în piedicile ce a întâmpinat execuțiunea lui Michailow. Se șice că acesta a fost un semn evident al cerului prin care a arătat că o putere superioară consideră «inocent» pe condamnatul; și că cei cari n'au voit să asculte aceste semne vor fi pedepsiți cu multă asprime.

Indată ce capul lui Michailow a că-

zut pentru a treia oră din mâinele călăului, poporul l'a declarat de martir.

Séra în loc de a se aduna pe la cărciume, vorbind lângă paharul de Wutka, superstitioșii mushiks stau pe pragurile ușelor caselor lor, său prin curți, comunicându'și unul altuia impresiunile proprie asupra celor întâmplate și asupra extraordinarelor semne ale cerului.

«Dumnezeu să păzească Rusia!...» murmurau toți din toate părțile.

Puține zile în urmă, pe mormântul celor cinci nihilisți spânzurați, fălfaia un steag negru, pe care era scris *Meșt*, ceea-ce însemnă *Răzbunare*.

CONSIDERAȚIUNI

Mórtea celor cinci nihilisți nu va fi de sigur pentru Rusia lăgăn de liniște, nici de pace pentru casa imperială. Vor resări alți conspiratori, cari vor lucra pentru a da patriei Constituțiunea și Parlamentul. Revoluționarii Ruși au anunțat prin proclamații pe noul împărat Alexandru III, dupe cum mai înainte au anunțat pe antecesorul său.¹⁾ Partidul a fost silit să comită omoruri, să sacrifice mulți oameni, și toate acestea le-a făcut ca să miște inima lui Alexandru II; mai înainte

¹⁾ Proclamațiile nu sunt scrise cu mâna, dar sunt tipărite pe hârtie bună în tipografia *volantă*, (secretă) * «Voinței poporului.» (*Letouschaia tipographia Nardonaja*).

a căzut Trepoff, apoi Melzentzeff, în urmă Krapotkine, dar el n'a voit să asculte și Guvernul îndoia arbitraritățile, confiscările, condamnarea la muncă silnică;—*Knut—Siberia—Spânzurătoră* erau cele trei cuvinte îngrozitoare prin cari voia să oprască sborul libertății; dar aceste cuvinte cari sunt tot atât de îngrozitoare ca *Mane, Tekel, Fares* pentru Babiloniesul Baldasar, s'aun întors în dauna autocratului.

Omul care a făcut multe cadavre, a devenit cadavru el însuși. Cu totă ostirea sea înpunătoare, cu escortele sale de onore și poliția tot deauna în veghiere, nimic n'a putut opri mersul nihilismului, căci credincios jurământului ce a făcut, nu s'a dat înapoi, și nici nu se va opri până ce nu va împlini scopul său. Proba acestor cuvinte sunt anunțele trimise din partea nihi-

listilor Europei, demnitarilor Curții și chiar însuși Czarului. Într'una din aceste înștiințări Comitetul esecutiv se exprimă ast-fel:

«Alexandru Alexandrovici, dupe ce s'a judecat și s'a condamnat părintele vostru, vă vine rîndul; gândiți-vă bine la aceea ce faceți, căci aveți să împliniți o mare misiune. Dacă sunteți nedemn de sarcina cu care sunteți investit, veți fi șters și înlocuit ca părintele vostru care era un tiran.

«Alexandru Alexandrovici, sunteți înștiințat pentru întâia și cea din urmă oră; acum stă în puterea voastră să hotărâți.»

Printr'o altă proclamație Comitetul a arătat Czarului, singurul mijloc de pace, adică: complecta libertate a tiparului, a convorbirei, a adunărilor și a programelor electorale.

Pe lângă toate acestea, apoi și în casele particulare se ivesc exemple pentru autocratul. Alegem unul. În timpul când s'a adus Czarului sentințele de moarte a celor cinci nihilști ca să le iscălescă, profesorul universității anume Solowiew, într'o cetire ce a ținut în societatea slavă asupra educațiunii rusești, a vorbit și de pedeapsa cu moarte, și a dis: «În momentul acesta pe bara Tribunalului, fără îndoială, trebuie să se pronunțe condamnarea la moarte a omoritorilor Czarului. Împăratul Alexandru III ar trebui să nu iscălescă sentința. El nu este numai administratorul puterilor fizice, dar și reprezentantul intereselor morale ale poporului. Aceste interese cer a nu se trage răsbunare asupra culpabililor. Czarul ar trebui să erte. Dacă ei nu vor isprăvi a vărsa sânge, noi nu vom

isprăvi a combate.» Aceste cuvinte au fost primite prin aplausele cele mai căldurose ale unui numeros public compus de mai mult de 1300 persoane.

Alexandru III, pe când scriam, se arată încă atât de orb în cât încredințeață siguranța lui personală grózei. Nici arcu lui Tell, nici securea lui Carol I, ș'a lui Ludovic XVI, în sfârșit nici bomba lui Orsini nu l'au deșteptat, și nici nu i-au redat rezonul¹⁾. Romanofii vor să fie mai tirani de cât Bourbonii. Noi am spus'o, nu suntem partizanii ai asasinatului politic; dar cu Alexandru III trebuie să repetăm cuvintele lui Alfons Karr: «*Czarul să înceapă!*»

1) S'a vorbit față cu Alexandru III de o Constituțiune rusescă. Czarul sări în picioro furios și strigă: «Atunci pentru ce sunt eu aci?» I s'a răspuns că un parlament l'ar înlocui numai din partea Guvernului. Czarul eși, aruncând ușa cu supărare.

Da, să dea un început reformelor se cer, să întindă o mână părintescă fiilor generoși ai Rusiei. Ei 'l vor saluta ca bine-făcătorul poporului său; numele lui va fi și mai celebrat de cât numele lui Petru cel Mare. Frumosele lui fapte 'l vor aduce glorioul titlu de *Czar Liberator*, care titlul popórele ar fi 'l voită să 'l dea părintelui său Alexandru II.

Să se gândească Alexandru III că este o infamie a face din Rusia Escorialul Orientului. Telegraful, vaporii, secolul științei au și deschis brațele în întinsul imperiu. Să 'și aducăaminte de Nemesis fica noptii, deita răsbunării, care într'o oră fatală a făcut să resune țipătul lui Duncan. Urmeze pe August care a întins în puține zile *manum cavam* pentru a îndupleca pe Nemesis; să nu facă ca Alcibiade care

a voit a se pune înaintea rótei; carul Istoriu sfăramă totul și nu se oprește ca carul atenian înaintea animosului copil.

Spencer spune că instituțiunile trebuie să fie în armonie cu caracterul și necesitățile unui popor; cine vrea să nu bage în sémă acest caracter, și să nu împlinescă aceste necesități, crează revoluțiunile. Pe cât timp acest caracter este teoria unei inteligenți ușóre, pe cât timp aceste necesități sunt dorințele unui suflet slab, se pot contrapune teorii și teorii, vom avea numai un rebel de cuvinte, și nimic mai mult. Dar când aceste necesități sunt manifestațiunea consciinței ale unui popor întreg, când acest popor desfășură energia caracterului său pentru a dobândi un drept, atunci trebuie că cel ce are puterea în mâinele sale să le împlinescă dorința.

Alexandru III să nu mai întârzieze cea mai sfântă aspirațiune a poporului său: amorul libertății, a libertății care este atât de scumpă¹⁾. Făca astfel ca să pótă înceta orî-ce conspirațiune, cerând o reprezentanță națională care discută, îngrijesce de necesitățile poporului și face astfel să nu devie și mai tragică istoria Romanofilor. Pentru binele poporului rusesc nouă ne suride încă o dulce speranță.

F I N E.

¹⁾ Numai acei cari și dau viața pentru libertatea țerei lor, numai ei pot ști și pot înțelege cât este de precios acest cuvânt.

TABLA DE MATERII.

	Pagina
Introduțiune	3
Rusia	12
Societățile secrete și revoluționare în Rusia	20
Cangrena Rusiei	32
Nihilismul	38
La ce aspiră Nihilistii	62
Femeile Ruse	67
Czarii	72
Ce este un Czar	81
Familia Romanoff	83
Cele trei atentate	86
Alte atentate	98
Ceș d'întei ani	104
Rebelul Orientului.- Inceputul Imperiului	108
Polonia	112
Rebelul din 1877	117
Cine a fost Alexandru II.	126
Drama din 13 Martie 1881	143
Procesul cel mare	154
Supliciu omenesc	184
Inima Rusăcă	202
Considerațiunii	205

Am onóre a recomanda onor. public marce meü depöü de **Piane** și **Pianine** aduse din fabricele cele mäi renumite de primul rang.

Instrumentele mele sunt töte de sistemul perfecționat ä cordes croisées, intrunind atât calitatea tonuluï, cât și eleganța ca mobilă și garantez pentru töte instrumentele mele rära esceptiune de perfectul lor mecanism și esacta construcție, fiind solid lucrate și förte durabile.

Din töte părțile unde am vindut asemenea Piane și Pianine primesc scrisori de mulțumire pentru buna lor calitate, cea mäi bună dovadă că instrumentele mele sunt preferabile și alese cu mare îngrijire.

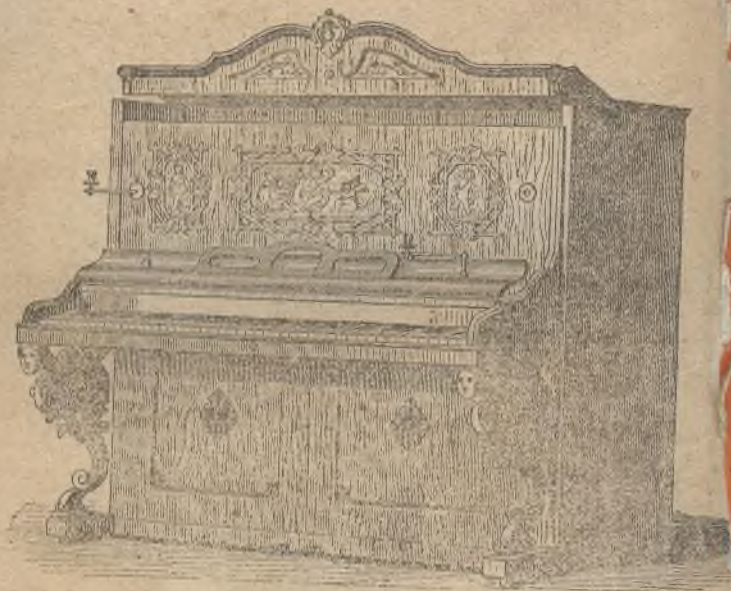
Rog dar pe onor. amatori de ori unde, a se adresa la mine și vor fi förte mulțumiți.
Comandele din districte se efectueșä prompt și pe prețurï estine.

Pianele ce le espediez in provincie merg pe risicul meü fiind sigur de calitatea lor solidă. -- Plata se póte face și in căștiurï lunare.

Catalogul meü ilustrat, cu indicarea prețurilor se trimite gratis și franco tutulor persónelor ce'l cer.

S. SAMITCA.
CRAIOVA.

MARE DEPOU DE PIANE SI PIANINE
S. SAMITCA, Craiova.

No. 5. *Pianino de Concert* de mare lux, console sculptate.
reliefulurile din față și frontispiciul în eben veritabil.
lucrat în Paris, cordes croisées, garantat.